

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра педагогіки та психології

Реєстраційний № _____

Бакалаврська робота
МАЙСТРУВАННЯ ТА НАРОДНІ РЕМЕСЛА У ДИТЯЧОМУ САДКУ

Бакша Елеонора Золтановна
Студент(ка) IV-го курсу
Спеціальність: 012 Дошкільна освіта
Освітній рівень: бакалавр

Тема затверджена на засіданні кафедри
Протокол №1/2016

Науковий керівник:

Габода Єва Б.
ст. викладач

Завідувач кафедруо _____
К.Є.

Маргітич

канд. пед. наук, доцент

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 2017 року

Протокол № _____ / 201__

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

Кафедра педагогіки та психології

Бакалаврська робота

МАЙСТРУВАННЯ ТА НАРОДНІ РЕМЕСЛА У ДИТЯЧОМУ САДКУ

Освітній рівень: бакалавр

Виконала: студент(ка) IV-го курсу
спеціальності 012 Дошкільна освіта

Бакша Елеонора Золтановна

Науковий керівник: Габода Єва Б.

ст. викладач

Рецензент: Кулін Агнеш Золтанівна,

викладач

Берегове
2017

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

Pedagógia és Pszichológia Tanszék

BARKÁCSOLÁS ÉS KÉZMŰVESSÉG AZ ÓVODÁBAN

Szakedolgozat

Készítette: Baksa Eleonóra

IV. évfolyamos Óvodapedagógia

szakos hallgató

Témavezető: Gabóda Éva

Recenzens: Kulin Ágnes

Beregszász – 2017

Зміст

Вступ.....	6
I. Перегляд народних звичаїв та традицій.....	8
1.1. Матеріальна культура та традиції.....	8
1.2. Види народного – художнього мистецтва.....	10
II. Народне – художнє мистецтво – місце та роль в дитячому вихованні.....	15
2.1. Особливості прикладного мистецтва.....	16
2.2. Види використовуваних матеріалів у дитячому садку.....	17
2.3. Обробка ниток та тканин.....	19
2.4. Обробка природних матеріалів.....	23
2.5. Майстрування та народні ремесла у дитячому садку.....	26
2.6. Роль мистецтва та естетики у розвитку особистості.....	33
III. Ручна праця під час спостереження в Косинському, Шомському, Попівському дитячих садках.....	35
3.1. Місце спостереження.....	36
3.2. Спостереження в косинському дитячому садку „Золотий ключик”.....	37
3.3. Спостереження в шомському дитячому садку „Чічерго”.....	40
3.4. Спостереження в попівському дитячому садку „Сонечко”.....	43
3.5. Оцінка дослідження.....	46
Резюме.....	51
Використання література.....	52
Додатки.....	54

Tartalom

Bevezetés.....	6
I. A néphagyományok történeti áttekintése.....	8
1.1. Anyagi kultúra és hagyomány.....	8
1.2. A népi díszítőművészet ágai.....	10
II. A népi díszítőművészet helye és szerepe az óvodai nevelésben.....	15
2.1. Az óvodai díszítő jellegű ábrázolás és kézműves tevékenység jellegzetességei.....	16
2.2. Képlékeny anyagok feldolgozása az óvodában.....	17
2.3. Fonal és textil megmunkálása.....	19
2.4. Természeti anyagok megmunkálása.....	23
2.5. Barkácsolás és kézművesség az óvodában.....	26
2.6. Az ábrázoló tevékenység és az esztétika szerepe az óvodáskorú gyermek személyiség formálásában.....	33
III. A kézműves tevékenységek és a barkácsolás óvodai tevékenységei a kaszonyi, somi és csonkapapi óvodák megfigyelései alapján.....	35
3.1. A megfigyelés helyszíneinek rövid bemutatása.....	36
3.2. A kaszonyi „Aranykulcsocska” óvodában végzett megfigyelés.....	37
3.3. A somi „Csicsergő” óvodában végzett megfigyelés.....	40
3.4. A csonkapapi „Napocska” óvodában végzett megfigyelés.....	43
3.5. A kutatás kiértékelés.....	46
Összefoglaló.....	49
Felhasznált irodalom.....	52
Melléletek.....	54

Bevezetés

Az elmúlt évtizedek gyorsuló változásai néphagyományainkat sem hagyták érintetlenül. Közülük sok eltűnt vagy, mint népszokás átalakult.

A ma nemzedékének egyik fontos kötelessége, hogy a néphagyományokon alapuló népszokások értékeit megőrizze és a jövő számára átmentse. Ezért van és lesz nagy szerepük az óvodáknak és az iskoláknak abban, hogy a gyerekekben tudatosan és fokozatosan kialakítsák a népi, nemzeti értékeinkhez, valamint szülőföldjükhöz, az itt élő magyar és más nemzetiségekhez való újfajta viszonyukat.

Már az óvodában is számtalan lehetőségünk van arra, hogy a népi kultúra gazdag világából tudatosan válogassunk és ezzel népi hagyományaink őrzésében az első lépéseket megtegyük.

Az a gyerek, aki az óvodában, olyan külsőségeiben és tartalmában visszatérő élményeket élhet át, amelyek a szülőföldjéhez, az otthonához kötik, egy életre szóló örökséget kap – a természet, a népközösség örökségét.

Én, mint gyakorlott óvodapedagógus célomul tűztem ki, hogy már az óvodában megismertessem kicsiny növendékeimmel hagyományainkat, népszokásainkat és nép díszítőművészetünket. Igyekszem megragadni minden lehetőséget és eszközt, amelyek az óvodáskorú gyerekek érzelmi, értelmi fogékonyságára alapozva közel hozzák a múlt értékeit.

Az eddigi tapasztalataim meggyőzően bizonyítják, hogy hagyományaink éltetésének, újraterejtésének az óvodai nevelésben helye van, hiszen a gyermeki személyiség kibontakozásának egyik hatékony forrása.

Mivel hagyományaink közül már sok kiveszőben van, ezért is szeretném minél inkább bevezetni a gyerekeket, a népi díszítőművészet-, barkácsolás és kézimunka csodálatos világába. Bemutatni, hogyan lehet az óvoda keretein belül megvalósítani a hagyományok őrzését, ápolását. Továbbá szeretném megosztani másokkal is törekvéseimet és tapasztalataimat.

Bár az óvodás gyerek nem hoz létre a felnőttek fogalmai szerint műalkotást, használati tárgyat, mégis fontos szerepet játszik a gyermek személyiségének kibontakozásában az ábrázoló tevékenység, az, hogy hogyan látja és magyarázza a világot.

Én úgy vallom, hogy az óvónő célja az legyen, hogy a gyermekek megismerjék azokat a hagyományokat és tevékenységeket, amelyekben nagyszüleik és szüleik nőttek fel. Ugyanis a következő generációk jövője attól függ, hogy a ránk bízott gyermekek, később felnőttek, milyen szemlélettel illetve értékrenddel rendelkeznek, hogyan viszonyulnak természeti és

társadalmi környezetükhöz. Ennek megalapozása illetve alakítása már óvodáskorban megkezdődhet, hiszen a környezet megismerésének vágya a gyermekekben születésüktől jelen van. Az érdekes, változatos és az örök mozgásban lévő természet mindig nyújt valami különleges élményt minden figyelő szemnek, csak észre kell venni. Nekünk, óvónőknek pedig pontosan ez a feladatunk, hogy ráirányítsuk a gyermekek figyelmét ezekre a természeti csodákra.

I. A NÉPHAGYOMÁNYOK TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE

Az a sok tudás, amit az előttünk járó nemzedékek fölhalmoztak, csak úgy maradhatott ránk, hogy az írás föltalálását megelőző időben, az egyik ember elmondta a másiknak, amit a világról tudott, és megmutatta neki, hogy hogyan kell csinálni. Minden nemzedék hozzá adott valamit, többet vagy kevesebbet a meglévő ismeretekhez (Kósa-Szemerényi, 1973, 8.).

Ahhoz, hogy magunkévá tudjuk tenni azt a hitet, amely hagyományaink ápolásához, továbbadásához szükséges, jó, ha megismerjük és felidézzük a néprajzi fogalmakat. Csak hagyományok révén őrizhetjük meg azt a rengeteg tudást, tapasztalatot, amelyet elődeink felhalmoztak. Az emberek így tanulták meg az egyes munkafolyamatok célszerű sorrendjét, ezekhez ragaszkodtak, ez tért vissza évről évre, alkalomról alkalomra.

Az emberek a meglévő hagyományokba beleszülettek, ahol mindennek és mindenkinek megvolt a pontos helye, ahol íratlan szabályok szerint élte életét a család, a rokonság, a falu közössége. Ebből a hagyományok szabályozta életből kilépni nem lehetett, szigorú rendje az egyén megélhetését szolgálta. Ha ezt a közösséget valaki megsértette, akkor az kivetette őt magából (Bucherna-Faust-Zadravec, 2005, 7.).

1.1. Anyagi kultúra és hagyomány

A néprajztudomány oszthatatlan, s ezért szakszerűen csak akkor művelhető, ha a különböző vidékeken egyik vagy másik nép életét, hagyományait tanulmányozó szakemberek megismerik egymás munkájának eredményeit (Kós, 1972, 7.).

A hagyomány és a változás összefüggése, feszült dialektikája, a szokásos kifejezéssel élve: a régi és az új küzdelme általános törvény, nemcsak a népi kultúrára jellemző (Ortutay, 1981, 323.).

A hagyomány azonban nemcsak köt és kötelez, hanem a társadalom fejlődésével változik is. A civilizáció előrehaladásával a megtartó hagyományok általában gyengültek, egyes helyeken el is tűntek. Legerősebben és legtovább a paraszti közösségek őrizték meg hagyományos életmódjukat, és ezzel a magyar népi kultúra értékhordozójává is váltak (Bucherna-Faust-Zadravec, 2005, 8.).

A népszokás voltaképpen a kultúra hagyományozódásának spontán formája, az a keret, amelyben a nép ünnepe és hétköznapija lejátszódik. Közösségi magatartásmód és

cselekvésmód, olyan viselkedésmód, amelynek a közösség tagjai alávetik magukat, mert megfelel az élő kulturális hagyománynak. Egyszerre illetan, erkölcsi kódex, íratlan törvény, művészet, költészet, színjátszás, mítosz és mágia (Dömötör, 1972, 9.).

Jó néhány ünnepünk az évszakok váltakozásához kapcsolódó kultuszból ered, amelyeknek sok elemét őrzik a népi szokások (Ullmann, 1979, 3.).

A közösség tagjainak helyét, egymáshoz való viszonyát a család, a rokonság, a faluközösség szokásrendje határozta meg. Egy-egy falu szembetűnő szokásai főleg az ünnepekhez kapcsolódtak, de vannak olyan szokások is, amelyeket csak hosszabb együttélés után lehet megismerni. A szokások egy részét íratlan szabályként a falu minden lakójára, már részér azonban csak valamelyik korosztályra, foglalkozási ágra, illetve csak az egyik nemhez tartozókra vonatkoztatták (Bucherna-Faust-Zadravecz, 2005, 8.).

Az ösztönös művészet elsők között a kultikus és használati tárgyak díszítésében, valamint a kisplasztikai alkotásokban nyilvánult meg. A díszítőművészet nem öncélú művészkedés. Erősen kötődik a népi kultúra többi területéhez.

Használati tárgyak és díszítésük

A használati tárgyak elkészítése, megmunkálási módja évszázadokon át nem, vagy csak nagyon lassan változott. Egy adott közösség ízlésvilágát tükrözték. A használati tárgyak anyagát, formáját, arányait mindig célszerűség határozta meg. A népi kultúrában megjelenő díszítés nemcsak a szépség kedvéért született, hanem annak legtöbbször jelentése is volt. Olyan jelrendszert hordozott, amely az adott nép vagy népcsoport világgképét, hiedelmeit és közösségi tudatát tükrözte. A díszítéssel egyfajta jelbeszéd – „képírás” – alakult ki. Alapelemei az egyetemes ősi kultúra számos területén, a világ több pontján megtalálhatók. A hasonló életmódot folytató, a természettől erősen függő és az írástudatlanságban élő emberek világgképe, világszemlélete jelenik meg a díszítésekben.

Jelképek

A jelképek az egész paraszti életet átszőtték. Az adott közösség számára érthető jelzéseikkel az élet sorsfordulóihoz és a jeles napok szokásaihoz kapcsolódtak. Külön jelképrendszere volt a születésnek, a házasságnak és a halálnak. Kialakult a színek jelrendszere is, pl. a fiatal menyecske és az idős asszony más-más színt viselhetett. A tárgyak önmagukban is jelentést hordoztak. Így a menyasszonyi kelengyét tároló láda – amely a házasság jelképe volt – csak a tisztaszoba fő helyére kerülhetett (Bucherna-Faust-Zadravecz, 2005, 18-19.).

1.2. A népi díszítőművészet ágai

A népi díszítőművészet a *felhasznált anyag*, valamint az *alkalmazott technika* alapján csoportosítható a következőképpen:

- fafaragás
- bútorművészet
- szőttes
- hímzés
- népi kerámia
- fémművesség
- lószőrmegmunkálás
- bőrművesség
- húsvéti tojásfestés (Bucherna-Faust-Zadravec, 2005, 19.).

Fafaragás

A faragás alapanyagát tekintve nagyon sokféle lehet. A fa a legalkalmasabb erre a célra, de faragják a szarut, a csontot is (Balassa-Ortutay, 1979, 353.).

A legjelesebb faragóknak már régi időktől fogva a pásztorokat tartották. Nekik ugyanis mindig több idejük akadt, mint a nagybirtokon dolgozó cselédségnek vagy a maga földjén munkálkodó parasztembernek. Ezért van az, hogy a pásztorművészet századunk első évtizedeiben még akkor is megmaradt, amikor a falusi parasztek, a cselédek már régen nem díszítették tárgyaikat. Fából készült a pásztor legtöbb használt tárgya: a gazdag díszítésű bot, ostornyél, juhászkampó, baltanyél, kásakeverő, bicskanyél, tükörtartó, ivóedény, borotvatok, gyufatartó, furulya, pipaszár, de fából faragja az apróbb háztartási eszközöket is, mint a sulykoló, mángorló, fali sótartó, gyermekjátékok is (Balassa-Ortutay, 1979, 356-357.).

A hosszú téli estéken a parasztemberek is faragtak. Leginkább szép használati tárgyakat, kedveseiknek ajándékokat. A korábbi századokban a bútorok faragásához minden ügyesebb parasztember értett. Szerepüket később az asztalosmesterek vették át, akik festéssel, pingálással is díszítették a bútorokat (Bucherna-Faust-Zadravec, 2005, 20.).

Bútorművészet

Az asztalosok munkája nem egy helyen hatott a parasztasszonyok, faragó parasztok, de különösen a pásztorok művészetére. Az asztalosok munkáit is általában feleségük virágozta, a parasztasszonyok művészete azonban erőteljesebb színezésével, mintájával különbözik az övéiktől. Legjelentősebb a Kalocsa környéki parasztasszonyok munkássága; különösen a Homokmégyi bútorfestők híresei.

A paraszti bútorkészítés legszebb darabjait a palóc pásztoroknál láthatjuk, akiknek kezén a múlt század vége felé egész sajátos stílus alakult ki. A palóc pásztorbútorok többnyire fenyőfából készültek, áttört, faragott keményfa betétlapokkal: „táblákkal”. A „táblák” leginkább ember- és állatalakos jelenetekkel díszítettek. Egy-egy nagyobb darab pad, fogas díszítményei többnyire összefüggő egészet alkotnak. Ezeken a darabokon megelevenedik a pásztort körülvevő egész világ, ott láthatjuk rajta a disznókat legeltető vagy birkákat őrző pásztort, vagy a vadászó erdészt, szántó, arató parasztokat, lakodalmi mulatozókat. A palóc pásztorok készítette bútoroknak ez a legáltalánosabb díszítése: vágató huszárok, menetelő honvédek, csatázó katonák, sokszor megkapóan lendületes és elevenen átérzett előadásban (Lengyel, 1954, 17.).

Szöttes

A magyar szöttes alapszínezése a piros és a kék, csak ritkán és újabban került ehhez valami más szín. Az egyszerű, sima, paraszti szövés viszonylag nem nehéz feladat, annál bonyolultabb annak díszítése (Balassa-Ortutay, 1979, 371.).

A mindennapi élethez szükséges egyszerű vászon szövését a falusi asszonyoknak ismerniük kellett. Ezeket kender-, len-, és gyapjúfonalból szőtték. A hímes szötteseket a legvékonyabbra font fonalakkal készítették színes – leggyakrabban piros – beszövésével. Lakásdíszként és ünnepi alkalmakkor használták. E technikát csak az ügyesebb asszonyok értették, és másoknak is ők szőtték. A mintás szövést eredetileg a takácsoktól tanulták (Bucherna-Faust-Zadravec, 2005, 20.).

Hímzés

A hímzés a magyar népi díszítőművészet egyik leggazdagabb, legváltozatosabb ága, mely viszonylag kis területen belül is rendkívül sokrétű. Két nagy csoportba oszthatjuk őket. Ezek egyike rendkívül közel áll a szöttesekhez, és úgy készül, hogy a sima szöttesbe

szálszámolással varrják bele a mintát. Az ilyen keresztzemes és szálán varrott hímzés elemei éppen ezért geometrikusak, úgyhogy a nem eléggé gyakorlott szem könnyen összetévesztheti a szőttesekkel. Ezzel szemben a szabadrajzú hímzéseket az alapanyag már alig köti, ezért nemcsak a hagyományos elemeknek, de az alkotó képzeletnek is több a lehetősége.

A hímzéssel a falu szokásához alkalmazkodva, már a gyermeklányok megpróbálkoznak, de igazán jó hímző csak az, aki a régi motívumkincset magas technikai fokon tudja variálni, képes újjá formálni. Az ilyenek specialistákká lesznek, akik kisebbnagyobb ellenszolgáltatás fejében készítenek el egyes darabokat, olykor a férjhez menendő lányok egész kelengyjét. A szabadrajzú hímzéseknél különösen nagy az íróasszonyok jelentősége, akik a hozott alapanyagra a legszebb díszítményeket rajzolják, melynek kivarrására már kevesebb tehetséggel és gyakorlattal rendelkezők is vállalkozhatnak. Hímzésekkel a használt, de az átlagnál ünnepélyesebb darabokat látták el. Éppen ezért nagy szerepe van elsősorban is a népviselet különböző darabjain, de csak olyan felületeken, ahol azokat látni lehet (Balassa-Ortutay, 1979, 357-358.).

Népi kerámia

A magyar népi kerámiaforma-, szín- és díszítőmotívum-világa rendkívül gazdag. A fazekasmesterek az agyag feldolgozásának minden technikáját ismerték: kibányászták, finomították, korongon formálták, majd díszítették és kiégették. A kerámiák többsége mindennapi használatra készült edényfélések, de készítettek ünnepi alkalmakra és lakásdíszítésre szánt díszesebb tárgyakat is (Bucherna-Faust-Zadravec, 2005, 21.).

Többnyire nem is pénzért alkudtak, hanem gabonával egyszer vagy kétszer töltötték a kiválasztott edényt, annak minősége és díszítettsége szerint. Először csak zöld, barna, sárga pettyezés és csíkozás, majd egyre inkább határozott díszek, motívumok jelentkeztek. A díszek közül legegyszerűbbek az ujjlennyomatos agyaglécek, melyeket egészen az őskorig nyomon kísérelhetünk. A díszítményeket részben az agyagba karcollják, a színeket egy kis cserépedénnyel, az írókával csorgatják az edényekre (Balassa-Ortutay, 1979, 388.).

Fémművesség

A fémdíszítések bizonyos csoportját a hozzáértő parasztemberek is el tudták végezni, s mint láttuk, egyes területeken a faragó pásztorok is alkalmazták a fémet. Lényegében mégis mesteremberek, elsősorban kovácsok, lakatosok e művészi ág legjobb és legáltalánosabb értői.

A különböző vastárgyakat és munkaeszközöket a rendelők ízlésének megfelelően készítették el, és ahol erre mód és lehetőség kínálkozott, díszítették is. A kovácsok, lakatosok a legegyszerűbb munkaeszközöket is szívesen cifrázták. A kovácsok keze alól számos olyan eszköz került ki, melyet öntöttek, majd külön díszítettek. Kedvelt régi díszítőeleme a kétfelé néző madár, de más állatábrázolásokkal is gyakran találkozunk. A kiöntés után a felületet lecsiszolták, és indás, virágos, vonalas, pontozott díszítményeket raktak a szabad felületre. Az öntvények közül a legszebbek a juhász kampók (Balassa-Ortutay, 1979, 399.).

Lószőrmegmunkálás

Viszonylag elég ritka a lószőrmunka, melynek mesterei elsősorban a lóval foglalkozó (csikós, kocsis) emberek. Régebben az erős, hajlós és szinte elszakíthatatlan lószőrből sok használati tárgyat fontak (kötőfék, kötél, ostor, béklyó, stb.), de olyanok is előfordulnak, melyek közvetlen hasznosságukon kívül díszül is szolgáltak. Ilyen például a tütartó, melynek közepe fából, madárcsontból vagy tollból készült, és ezt gazdagon körülfonták lószőrrel. Ezen kívül gyűrűket, nyakékeket és függőket egyaránt készítettek belőle. Ezek technikája, művészi jellege olyan magas fokú, hogy még a hivatásos céhes gombkötőket is túlszárnyalja, ami egyben történeti múltját is bizonyítja (Balassa-Ortutay, 1979, 400.).

Bőrművesség

A bőr a szíjgyártó mesterek, csizmadiák, szűcsök munkájának alapanyaga volt. A bőrből a szíjgyártók díszes lószerszámokat, a csizmadiák lábbelit, a szűcsök hímzett és rátétes bőr- és szőrmeködmönöket, subákat készítettek (Bucherna-Faust-Zadravec, 2005, 21.).

A női lábbeliket különböző módon díszítette a csizmadia, a szűcsök tarka hímzéseit, rátéteit is megismertük, de ezen túl a díszített bőrnek még sokféle funkciója lehetett. A szíjgyártó a bőr feldolgozásának egyik hivatásos mestere. Munkája nagyobb részét a lószerszám varrása teszi, melyet gazdagon díszít. Ennek egyik legfontosabb eleme a bőrből készült sallang, melyet még különböző módszerekkel cifráz. Így a fekete bőrre rátéteket varrnak, melyet piros, sárga, esetleg zöld színe jól kiemeli a díszítmény formáját. Máskor a sallang széleit különböző alakúra formázzák, és lyukak belevágásával egész kompozíciót alkotnak. A vékonyra hasogatott szíjból lapos fonat készítésének is kiváló mesterei, és az ezekből alkotott mintákat rézcsillagokkal fogják össze (Balassa-Ortutay, 1979, 400-401.).

Húsvéti tojásfestés

A húsvéti tojásfestés a népi díszítőművészet olyan ága, mely különösképpen tele van hiedelmekkel és szokásokkal (Balassa-Ortutay, 1979, 400.).

A tojás évezredek óta a termékenység, az élet szimbóluma. A kereszténységben a feltámadt Krisztus jelképe. Festése igen régi időkre nyúlik vissza, s egyes motívumai máig élnek. Díszítése miatt nevezik a húsvéti tojást hímesnek. A legkedveltebb, a legnagyobb számban festettek alapszíne piros (Bucherna-Faust-Zadravec, 2005, 22.).

II. A NÉPI DÍSZÍTŐMŰVÉSZET HELYE ÉS SZEREPE AZ ÓVODAI NEVELÉSBEN

Nagyon nehéz pontos és kielégítő választ adni arra a kérdésre, hogy mi a népművészet, és miért tanulunk népművészetet (Kovács, 1993, 5.).

Az óvónők a vizuális nevelésben semmiképp sem nélkülözhetik azokat az értékeket, amelyek a népművészetben rejlenek. A népművészet megismerése egyben abban is segíti az óvónőt, hogy sikeresen közvetítsen a képzőművészet és a néptömegek között. A népművészetet tárgyak képviselik: paraszti hajlékokban, kiállításokon, múzeumokban, az üzletek kirakataiban egyaránt (Báron-Juhász-Zsáky, 1978, 287.).

A népművészet műfajai: a megmunkált anyag és a készített tárgy használati módja, funkciója szerint, az építkezés, a faragás, a bőrmunka, a fonás-szövés, a hímzés, a fazekasság stb. A népművészet kollektív művészet. Közös kincse a falunak, a tájnak vagy éppen a nép összességének. Mindenki ismeri, tisztában van jelentőségével, szerepével, fölfogja értelmét. Mindenki részese ennek a művészetnek társadalmi helyzetétől, életkorától, iskolázottságától függetlenül (Báron-Juhász-Zsáky, 1978, 290-291.).

A magyar népi díszítőművészet hasonlóan más népek díszítőművészetéhez: hagyományos és egyben kollektív művészet (Lengyel, 1954, 5.).

A magyar népművészet magába foglalja egyrészt a hagyományosan díszített legkülönbözőbb tárgyakat, eszközöket, másrészt a népköltészet alkotásait, a népzene és a néptáncot. Ez az összefoglaló elnevezés azonban csak a néprajztudományban, ott is újabbban ver gyökeret, mert régebben néprajzkutatóink, a közhasználat pedig napjainkban is, népművészetten elsősorban és főleg a népi díszítőművészetet érti. A magyar népet, a falu belső életének régi törvényeit, életének törvényszerű menetét és a paraszti kultúra alkatát legjobban tán az ünneplő szokások leplezik le. A szokásokban és az ünnep magas kedvében egyszerre nyilatkoznak meg a társadalom és kultúra, az etnikum, jellemző vonásai és a falu külön története alatt kifejlődött sajátosságok (Ortutay, 1966, 118.).

A hagyományos népi díszítőművészet többnyire nem önálló alkotást hoz létre, hanem valamilyen általánosan használt tárgyat különböző módon díszít. A népi díszítőművészet

vizsgálata rendkívül sokrétű és bonyolult feladat. Először is általános esztétikai szempontból kell értékelni egy-egy alkotást vagy alkotócsoporthoz (Balassa-Ortutay, 1979, 346.).

2.1. Az óvodai díszítő jellegű ábrázolás és kézműves tevékenység jellegzetességei

Az óvodai ábrázolásban, kézimunkában az anyagok és az eszközök szerepe nem elsődleges (Bakkay, 1984, 169.).

Kézimunkázás közben közvetlen kapcsolat jön létre a környezetet alakító ember és az anyag között. Az óvodai program általános elvként írja elő a különböző anyagok megismerését és változatos felhasználását játékos munkafolyamatok keretében. A kézimunkának a művészettel való kapcsolata nyilvánvaló. A rajz, a festés, a mintázás, a díszítés során megismert esztétikai alapelvek, tapasztalatok messzemenően felhasználhatók ennél a tevékenységnél. Ebből következik, hogy az így értelmezett kézimunka stúdium szorosan kapcsolódik a népművészethez, az iparművészethez és a képzőművészethez.

A kézimunka-foglalkozásokon a gyermeket elsősorban a könnyen beszerezhető, környezetünkben megtalálható egyszerű és kevés eszközzel alakítható anyagokkal és munkafogásokkal ismertetjük meg. Ilyen anyagok a legkülönbözőbb papírok, textíliák, flakonok, színes fonalak, rafia, deszkadarabok, fakanál, magok, drótok, hurkapálca, fogvájó, színes műanyag szívószálak stb. Ezeket az anyagokat az óvodában ötletesen játékokká, tárgyakká, szemléltető és díszítő eszközökké alakítjuk, illetve alakíthatjuk. Közben alkalmunk nyílik a népi hagyományok és szokások ápolására, felkutatására, népi játékok, mesehősök készítésére (Báron-Juhász-Zsáky, 1978, 167-168.).

A díszítő munka sajátosságát az óvodai követelmények is meghatározzák. Sőt a díszítőművészettel való ismerkedés esztétikai problémái megelőzik az óvodás gyermekek ábrázoló tevékenységét. Az óvodás legszívesebben színes tárgyakkal játszik, később maga is készít ilyeneket. A játékok, tárgyak rakosgatása, csoportosítása előtanulmány, ismerkedés azzal a problémával, hogy hol helyezzenek el egy rajzot vagy egy díszítést a felületen? A díszítés általában – de nem különösen a gyermeknél – nem csupán vonalakkból, formákból, arabeszekből áll, hanem színekből is. Ezért fontos a színelmélet a díszítéshez is.

Az óvodás gyermek a tárgyak díszítése során esztétikai ítéletekre tesz nek szert, pl. hogy egy tárgyat díszíteni lehet, s az általa szebbé lesz. Nagyon fontos annak megértése, hogy környezetünkben nem minden tárgy díszített. Vannak egyszínű terítők, tányérok, szőnyegek. Az óvodás gyermekben ki kell alakítani a felület fogalmát, amelyre igen alkalmas a tárgyak

egyszínűre festése. Ugyanakkor egy felület befestése a gyermek számára nagy öröm és egyenlő annak díszítésével. Alkalmas az egyszínűre festés arra is, hogy közben gyakorolja az óvodás az eszközhasználatot. Ha nem csupán befestik a tárgyakat, hanem díszítik is, további fogalmak kialakítására valaminek a széle, közepe, belseje, külseje stb. lesz alkalmas ez a tevékenység. A díszítés sokrétegűségéből, sajátosságaiból következően, a fejlesztés érdekében, sort kell kerítenünk a különböző színek, anyagok alkalmazására, legfontosabb törvényszerűségeik megismerésére is.

A népművészet és a gyermekvilág közös vonásai szembeűnőek: tiszta színek, naiv formák, élénk színösszhangok, ösztönös színválasztások. Mindez a környezettel való találkozás, díszítő kedvünk kiélése közben fejlődik a gyermekben. Ábrázolásához hozzájáruló kölcsönhatás figyelhető meg. A díszítő munkát végző gyerekek munkájában az ábrázolt munkák dekoratív hatása érződik. A gyermek, díszítő tevékenységének az iskola-előkészítésében is nagy szerepe van. Igen magas fokon tudnak óvodás korú gyermekek tárgyakat díszíteni. A díszítés az óvodás gyermeknél is – minden esetben tárgyhoz kötött. Ne csak rajzlapot kapjanak a kezükben, hanem tárgyakat! Az óvodás gyermekek, a saját maguk által készített tárgyakat is szívesen díszítik. Technikájuk lehet festés, karcolás, papírragasztás, tépés (Báron-Juhász-Zsáky, 1978, 108-110.).

2.2. Képlékeny anyagok feldolgozása az óvodában

A képlékeny anyagok, olyan anyagok, amelyek könnyen gyúrhatóak, könnyen alakíthatóak, formázhatóak. A képlékeny anyagoknak, külső erő hatására, megváltozik az alakjuk. Ilyen pld. az agyag, a só-liszt gyurma vagy a puha fémek.

Képlékeny anyagok megmunkálásának lehetőségei:

- Papír megmunkálása

A papírtépéssel, vágással nemcsak a finomabb kézmozgás, kézügyesség fejlődik, hanem a folszerű látásmód kifejlesztésében is nagy szerepe lehet. A papírból tépéssel, vágással alakítanak formákat.

A papírhajtogatás is fejleszti a kéz ügyességét. A hajtogatás módot ad, a következő fogalmak kialakítására: valaminek a közepe, széle, jobb- és bal oldala, alja, teteje, élek bevonása, fedés, pontosság, illesztés (Báron-Juhász-Zsáky, 1978, 174.).

- Dombormű készítése

Agyaglapot készítünk. Jobb kezünk mutató- és hüvely kupával csipkedjük végig az agyagot úgy, hogy a csipkedések apró felületi kiemelkedéseket hozzanak létre. Az agyaglapra agyaghurkából kialakított formákat dolgozunk rá.

- Lenyomatok készítése

A kész agyaglapba különböző virágokat, tobozokat, kagylókat, csigákat nyomunk, de a gyermekek használhatják erre a célra az ujjukat, a tenyerüket is. A különböző anyagokat, tárgyakat mindig a frissen készített agyagba nyomjuk, majd eltávolítjuk.

- Emberalak megformálása

Az agyagot gömbölyítjük, majd sodorjuk. Az agyaghengert felállítjuk, és felső harmadánál összenyomjuk, így alakítjuk ki a fejet. A kéz formálásánál a kihúzás technikáját alkalmazzuk, amely három ujjal történik – a hüvelyk-, a mutató- és a középső ujjal. Alsó részét késsel elvágjuk, ebből formázzuk a baba lábát. A baba szemét, száját, haját karcolhatjuk, de gyöngyöt is használhatunk.

Üres emberalak agyaghurkából: 1-1 cm átmérőjű agyaghurkákat készítünk. A leghosszabb hurkából kört alakítunk ki, és erre tesszük fel az egyre rövidebb hurkát. A fejet egy tömbből mintázzuk. A szemet, száját karcolással, az orrát, haját kicsípéssel alakíthatjuk ki. Az agyaghurkákat agyagpéppel dolgozhatjuk össze, így biztosabb, erősebb lesz. Mesefigurák is készülhetnek így: királynőnek korona, pásztornak suba, kucsma stb.

- Állatfigurák mintázása

Az állat lábait, farkát kihúzással alakítjuk ki. A füleit kicsípéssel formázzuk. Itt is használhatunk kiegészítő eszközöket, belekarcolhatjuk az állal szőrét, szemét, száját stb.

- Kisebb edények, vázák készítése

Az agyaggolyóba a hüvelykujjunkkal üregei nyomunk, majd spirális mozdattal az edény oldalát vékonyítjuk. Az így kialakított tárgyakat díszíthetjük karcolással, nyomatokkal stb. Először az edény fenekét alakítjuk ki - egy körformát -, amelyet csigavonalban összetekerünk. Az edény, váza falának építését újabb és újabb agyag- gyűrűk felrakásával érhetjük el. Az agyaggyűrűket agyagpéppel erősítjük egymáshoz. A kancsó fülét azonos módon rögzítjük. (Hüvelykujjal odakenjük a kancsó falához.) Díszíthetjük karcolással, növényi lenyomattal stb (Bucherna-Faust-Zadravec, 2005, 86-89.).

Mintázási eljárások

A gyerekek eszközei megegyezhetnek a felnőttek eszközeivel. A különböző fejlettségű gyerekek fokozatosan sajátítják el azok használatát. A gyerekeknek örömet jelent az agyag gyurkálása, valaminek az elkészítése. Eleinte nem tudják, mi lesz az agyagból. Később, amikor megindult a fantáziájuk, már megnevezik: állat, nap, virág, ember, tál stb. A gyermekek többsége a gömbölyítést tanulja meg először. Labdát vagy kisebb golyócskákat készítenek. A golyókat felnőtt segítségével kilyukasztják, és agyagláncot, kígyót készítenek belőle.

Az agyaggolyókból az óvónő a gyerekekkel közösen összeállíthatják a marionett bábút. Egyik kedvenc, könnyen elkészíthető állatuk a csigabiga, amelyet sodrással, tekeréssel alakíthatnak. Sodrással készülnek a kígyók, krokodilok. Szívesen mintáznak sündisznót és ékszerteknőt is. Lapítással készül a nap. Különböző madarakat is mintázhatnak. Az 5-6 éves gyerekek már készítenek különböző állatokat (kutya, cica, ló, tehén stb.) és embereket, a fentiekben leírt összes technikával. Ha mód van az agyagtárgyak kiégetésére, akkor használjuk ki, mert égetés után a tárgyak tartósabbak lesznek. Csak teljesen száraz munkákat szabad a kemencében égetni!

- Gömbölyítés: az anyagot két tenyér között körkörösén forgassuk.
- Hengerítés (sodrás): az asztalra helyezett agyagdarabot nyújtott tenyérrel sodorjuk oda-vissza
- Szétnyomkodás: az agyaggolyóba hüvelykujjunkkal üreget nyomunk, majd lassú, körkörös mozgással vékonyítjuk és emeljük az edény falát.
- Kicsípés: a hüvelykujjunkkal és mutatóujjunkkal végezzük (babák orrát, haját stb.).
- Kihúzás: három ujjunkkal óvatosan húzzuk ki az agyagot a tömbből (kar, láb stb.).
- Benyomás: hüvelykujjunkkal az agyagtömbbe nyomjuk, a többi ujjunk kívül segít a formázásban.
- Lapítás: a levágott agyagtömböt tenyérrel ütögetjük, amíg az egyenes vastagságúra szét nem lapul. Egyenletesebbé tehetjük, ha sodrófával végighengerítjük. Az így kapott lapot késsel körbevágjuk, hogy a széle egyenes, egyenletes legyen (Bucherna-Faust-Zadravec, 2005, 84.).

2.3. Fonal és textil megmunkálása

A fonalból szövésrel készített vászon, kelme, szövet és a kallózott posztó gyűjtőneve: textil. A fonal anyaga lehet a juhról lenyírt gyapjú, a gyapot termése vagy a kender és a len hosszú szárának rostszárai. A magyar parasztember ruházatának és lakásának textilei között a leggyakrabban használt alapanyag a kender és a len. Ebből készültek asztalkendők, abroszok, az ágyneműk, törülközők, ingek, ingvállak, szoknyák, gatyák, kötények. A textil előállításában szinte minden munka a nők feladata volt (Kovács, 1993, 34.).

A szövött textilek története az újkőkorig nyúlik vissza, amikor már ismerték a fonalakat megfeszítő agyagsúlyokat is. A fonás két ősi eszközét a mai napig szinte változatlan formában használják: ez a guzsaly és a gyalogorsó. A megfonandó szálakat felkötik a guzsalyra és erről fonnak az orsóval (Nagy-Vidák, 1998, 6.).

Nemezelés

A textilművészet legősibb ága. A magyarság egyik ősfoglalkozása. A nemez anyaga gyapjú, igazi hazája Közép-Ázsia (Nagy-Vidák, 1998, 7.).

A gyerekek által készített, nemeztakarók jó példák a hagyományba való belenevelődésre (Nagy-Vidák, 2000, 20.).

A gyerekek nemezélése

Labdakészítés: a kisebb gyapjúdarabokat apróra csipkedjük, majd a meleg, erősen szappanos vízzel átítatjuk úgy, hogy ne folyjon belőle a víz. Gömbölyítő mozdulattal gyúrogatjuk jól keményre. Vékonyra széthúzott színes gyapjúlapocskával bója vonjuk és tovább gömbölyítjük, míg össze nem áll. Vékony gyapjúsálakkal díszíthetjük, amelyet szintén szappanos vízzel dolgozunk rá.

Nemezterítő készítése: a gyapjút egyforma hosszúra vágjuk. Vigyázzunk arra, hogy a terítő a levágott gyapjú felére összemegy. A feldarabolt gyapjúköteget széthúzzuk vékony lapokra. Ha elkészült 6 lap, akkor mindig egymásra merőleges száliránnyal helyezzük el. A mintákat vékony gyapjúsálakból kell kialakítani. Mintával lefelé fordítva, az asztallapon meleg, szappanos vízzel átítatjuk (szappanhabbal). Előbb lassan, majd erősebben dörzsöljük, míg a szálak egymásba kapaszkodnak és anyaggá állnak össze. Ha elkészült, tiszta langyos vízben kimossuk és szárítjuk. Nemezből készíthetünk takarókat, dramatizáláshoz báránybundát, pásztoroknak subát, kucsmát, tarisznyát stb. Rávarrt bőrökkel, gyöngyökkel, hímzéssel díszíthetjük (Bucherna-Faust-Zadravec, 2005, 92.).

Hímzés

A hímzést, szövetet díszítő eljárásnak, technikának szokás nevezni. A hímzés mintáját szövetre tüvel-fonállal rávarrt díszítmény, valamint a rendszerint fehér háttér, tehát a forma és az intervallum együttese alkotja (Fél, 1976, 10-11.).

A hímzéshez szükséges eszközök: merkelőtű, varrótű, hímzőfonal (színes), olló, vászon, kongré.

Az óvodában előforduló öltésfajták:

- keresztöltés
- láncöltés
- laposöltés

A gyerekek varrása, hímzése

A 4-5 éves gyerekek először tompa hegyű merkelőtűvel, nagy lyukú zsákvászonon gyakorolhatják a le-föl öltögetést. Ezt követheti a kongréanyag varrása, a változatos öltések gyakorlása. Az 5-6 éves lányok és fiúk már gyakorolhatják a népi hímzés alapöltéseit. Készíthetnek zsebkendőt, térítőt, de babaruhát is. Hímezhetnek a babasarokba kisebb párnákat. Az óvónő mindig beszélje meg a gyerekekkel a varrás módját és azt, hogy milyen színeket alkalmazzanak (Bucherna-Faust-Zadravec, 2005, 94.).

Pókfonás

Valamiféle fonást mindenki ismer manapság is (Csókos, 1998, 5.).

A pókfonáshoz szükséges anyagok vagy bot, közép vastag és vékonyabb fonal, rafia stb.

A pókfonás készítése

Középről kifelé haladva fonunk. Az egyik hurkapálcán kezdjük el. Először rácsavarjuk, majd a fonalat átvezetjük a mellette lévő pálcára, ahol ismét egyszer rátekerjük a fonalat és haladunk tovább a többi pálcán ugyanúgy, amíg a fonást befejezzük. A fonás végén a fonalat a hurkapálcához kötjük. A gyerekek feladata a fonás lesz. A hosszúsága, nagysága változó lehet a gyerekek igénye, türelme szerint. Lesz olyan, aki csak egy színnel dolgozik, de olyan is, aki többszínű fonalat használ.

Macskafarok fonás

Szükség van egy fahengerre, amelynek az egyik oldalán 1 cm magas fülek vannak. Lehet 2—4 fül is rajta. A henger bodzafából készüljön (könnyebb az átfúrása). A kérégt szedjük le, mert így kellemesebb a fogása.

Eszközök: gledicia tüske vagy merkelőtű, színes fonal.

Az óvadás gyerekekkel először az egyszerűbb, kétfülű hengert használjuk. A fonalat felülről lefelé fűzzük a hengerbe, majd felül egy 8-as alakzatot tekerünk a fülekre. A szálát vezetjük tovább, fülenként, leszedve a 8-as egyik szára fölötte. Itt rögtön át is emeljük a tüskével vagy tűvel az alsó szálát a fölül vezetetten. Alul a farkincát meghúzzuk, majd a következő fül szála fölötte vezetve a fonalat, haladunk tovább. Ismét az alsót átemeljük a felső szálon és a fülön, majd alul a „farkinca” meghúzása következik, így haladunk tovább, míg a kívánt hosszúságú macskafarok elkészül. Hajba fonható, homlokpántnak, szalagkötésre használható (Bucherna-Faust-Zadravec, 2005, 95-96.).

Madzagszövés

A madzagszövésrel sok minden készülhet, pl. övek, fejpántok, tarisznyafülek stb.

A madzagszövéshez szükséges eszközök:

- falap vagy fa vágódeszka: 0,5 cm széles hosszúkás résekkel és 0,5 cm átmérőjű lyukakkal
- különböző színű, közép vastag fonalak

A gyerekek szövése

Egyszerre három gyerek is bekapcsolódhat a munkába. Akinek a derekára van kötve a madzag, az emeli fel és le a táblát. A másik a fonalat dughatja át, a harmadik pedig tenyerével ütögetheti, tömörítheti a szálakat. Ezeket a tevékenységeket cserélgethetik, így a munka nem válik egyhangúvá tekerni (Bucherna-Faust-Zadravec, 2005, 97-99.).

Szövés

A szövés alapanyaga a fonal, melyet az orsó (gyalogorsó) segítségével fonnak. A szövés két egymásra merőleges, egymással kereszteződő fonalrendszerből áll (NagyVidák, 1998, 6.).

A hagyományos szövéshez szükséges eszközök:

- szövőszék, szövőkeret

- leverővilla, olló
- felvetőfonal, rongycsíkok (kb. 1 cm szélesek), gyapjúsodrat
- vetélőfa

A szövőszék részei:

- henger
- nyüst
- vaspálca, amelyen fordul a felvető szál
- vetélőfa

Leverővilla: a szövött rongycsíkok leveréséhez használjuk. Kisebb munkáknál, kisebb szövőkeretnél régi, vasból készült közönséges étkezővillák is használhatók.

Vetélőfa: A vetélőfára tekerjük a rongycsíkot, amelyekből szövünk. 8-as alakban tekerjük fel az anyagot. Jó, ha több vetélőfánk is van, mert akkor a különböző színű rongycsíkokat külön-külön fel tudjuk tekerni (Bucherna-Faust-Zadravec, 2005,101.).

Virágszőnyeg készítése

Séták, kirándulások alkalmával sokféle virágot, növényt gyűjthetünk, amelyet az óvoda udvarán felállított „szövőszéken” meg is szőhetnek a gyermekek. Felvetéshez spárgát, erősebb fonalat használjunk. A gyerekek a virágszálakat, füveket le-föl mozdítással átcsúsztatják a felvetett fonalak között, ujjaikkal lazán leverik, ütögetik. A virágszőnyeg száradás után is szép, dekoratív marad (Bucherna-Faust-Zadravec, 2005,100.).

2.4. Természeti anyagok megmunkálása

A növényvilág a gyerekekre élénk színekkel, gazdag változatossággal hat, és ez társul a játékokban is. Gazdag fantáziájukkal növények virágát, termését, levelét, szárát használják fel a játékok készítésére. Az óvónő, a „megmunkálás” mellett, egyénenként nyújt segítséget a játékeszközök készítéséhez. A különböző terméseket felfűzik. Így készülhet pl. a karperec, nyaklánc és a koszorú is. A ragadós muhar kalászait is hasonló módon lehet felhasználni, mint a bogáncsot. A kalászokat egymáshoz nyomva több tárgy is készülhet belőle, amelyet a gyerekek játékaikban felhasználhatnak (Bucherna-Faust-Zadravec, 2005, 105.).

Napraforgóból készült játék

Ősszel vagy télen udvari játékeszközként használhatják a száraz napraforgó növényt, amelyről a leveleket leszedik. Csak a szára és a tányérja marad egyben, amellyel lovacskázni lehet.

Zöldségbábok

A betakarítások idején a zöldségfélék különböző alakjának felhasználásával és a gyerekek fantáziájának megmozgatásával, az óvónő segítségével vagy önállóan zöldségbábokat alkothatnak (krumpli, karalábé, káposzta, répa stb.).

Kukoricából készült játékok

A kukorica, különböző részeit felhasználhatjuk játékszerek készítésére. A kisebb gyerekek szívesen morzsolják és rakosgatják a kukoricát. A nagyobbak már a csutka, a csuhé, a kóc felhasználásával különböző bábokat készíthetnek. A száraz csuhét kicsit vízbe áztatjuk, hogy könnyebben lehessen fonni, kötni, formázni (Bucherna-Faust-Zadravec, 2005, 106-108.).

Gyékényből készült játékok

A gyékényt már júniusban szedhetjük, majd megszáritjuk. Felhasználására ősszel és télen a szobában is sor kerülhet, mert gazdagítja a játékot. Az elkészült játékokat a gyerekek használják. Az egyszerű bábok a szétszedett, felhasogatott és beáztatott gyékényből hajlítással, tekeréssel, kötözéssel, hármassal is készíthetők.

Vesszőfonások

Fonására minden olyan növény felhasználható, amelynek szára, ága rugalmas és hajlékony. Legismertebb a fűz, de jól hajlítható a mogyoróvessző is. Ha az óvoda környezetében található fonásra alkalmas vessző (amelyet a gyerekekkel közösen gyűjtünk), könnyen készíthetünk apró játékokat.

Gyermeki zeneeszközök

A zeneeszközöket technikai leírás alapján az óvónők készítsék. Az eszközök készítését figyelemmel kísérhetik a gyerekek is, de aktívan csak a használatukban vegyenek részt.

- Csutkamuzsika

15-20 cm hosszú kukoricaszárból készítjük. A kukoricaszár bemélyedő oldalán lévő kétkét szálat fölhasítjuk, két vessződarabbal megfeszítjük. A „vonó” ugyanígy készül (Bucherna-Faust-Zadravec, 2005, 111-113.).

- Dióhéjból készített ciripelő

A diót középen kettévesszük. Az egyik feléből kivágjuk a belsejét, és kis pálcát kötünk a dióhéj üres részére úgy, hogy azt mozgatni lehessen. - Szalmasípok

A két íz közötti részből készül a síp. Az egyik ízt meghagyjuk, a másikat a közvetlen közelében levágjuk. Az íz felőli oldalon bevágjuk a szalmát. A megmaradt ízt kell átfűzni.

- Fűzfa síp

Elkészíteni tavasszal lehet, amikor megindul a fákban a nedvkeringés. A fáról a héját lehúzzuk. Egyik végét sípszerűen megmetsszük, szelepet dugunk bele, s a szelep végénél felül újra megmetsszük, hogy a levegő kijusson rajta. Alsó végét a lekopasztott ág egy részével bedugjuk.

Babák készítése

A kislányok szívesen játszanak különböző színű rongyokkal. Babákra, saját magukra kötik, de terítőnek és még sok másra is használják, a többi között még rongybabát is készítenek belőle.

Szükséges anyagok: különböző mintájú vászonanyagok, színes rongyok, rövid botok, erős fonal, apró gyöngyök és tű. Az óvónő előkészíti az anyagot, eszközöket, összeállítja a baba „vázát”.

A készítés módja: A gyerekek az elkészített váz felső részénél fehér rongyból kialakítják a fejet, amelyet ráerősítenek, megkötnek. Ezután alakítják ki a baba arcát és ragasztják fel a haját. A baba szemét, száját gyöngyből készíthetik el, a haját hulladék fonalból. Ha elkészült, akkor felöltöztetik, különböző rongyokat csavarnak, kötnek a vázra. - Gyapjúból készült baba
A kisebb gyerekek a gyapjúból készült babának nagyon örülnek, mert kellemes a tapintása és azt ők is könnyen elkészíthetik.

A szükséges anyagok: színes gyapjú, fonal, olló.

A készítés módja: A 40 cm hosszú gyapjúköteget félbehajtogatják, és a baba fejét kialakítják úgy, hogy a felső 1/3-ad részét a gyapjúfonallal összekötik. Sodornak egy kb. 12 cm hosszú gyapjúkígyót, amely a baba keze lesz. A testét is kötözéssel készítik el. A baba lába úgy készül,

hogy a gyapjúköteget kétfelé választják és alul megkötik. A szemét, száját összegömbölyített gyapjúból készíthetik. A hajnak barna, széthúzott gyapjút használhatnak.

A gyapjúból állatokat is készíthetünk. Drótból vázat készítünk, amelyre a gyapjúból sodort anyagot rátekerjük. - Csutkababa

Az óvodába nagy élmény a csutkababa készítése, ami az őszi, téli időben népszerű tevékenység.

Szükséges anyagok: kukoricacsutka, ragasztó, fehér és színes rongyok, varráshoz: tű, cérna, olló.

A készítés egyik módja: a kukoricacsutka vastagabbik vége lesz a baba feje, ezt alakíthatjuk anyaggal gömbölyűvé. Textilből vágjuk ki a szemét, száját, amelyet felvarrunk a baba arcrészére. A teste merőlegesen vállmagasságban vékonyabb csutkából készül a kéz, amit ronggyal kötözünk rá, majd rongycsíkokból alakítjuk ki a testét és ezt öltöztetjük fel a kézzel varrott ruhákkal. Babát készíthetünk még csuhéból, napraforgószárból, botból stb (Bucherna-Faust-Zadavec, 2005, 114-116.).

2.5. Barkácsolás és kézimunka az óvodában

Az ábrázolás és kézimunka fogalmaival az óvodás gyermek, festő, mintázó, rajzoló, díszítő, kézimunkázó, konstruáló, építgető tevékenységeit foglaljuk össze. Feladataival az esztétikai nevelést szolgálja, olyan ember formálását, aki az esztétikumot igényli, azt befogadja, szépet hoz létre és a környezet esztétikus alakítására is képes.

- Ábrázolás, elmond valamit síkon vagy térben, képben, szoborban, ábrázoló tevékenységek: rajzolás, festés, mintázás.
- Kézimunka: eszközök, használati tárgyak készítése, építő, formaalakító (szerkesztő, konstruáló, barkácsoló) tevékenység.
- A díszítés (díszítő ábrázolás) a tárgyakhoz kötődik. Célja, hogy szebbé tegye azokat.

Bár az óvodás gyerek nem hoz létre a felnőttek fogalmai szerint műalkotást, használati tárgyat, mégis ábrázoló tevékenysége funkciójában hasonló a felnőttek művészi kifejezéseéhez, környezetalakító tevékenységeihez. Fontos szerepet játszik a gyermek személyiségének kibontakoztatásában.

Az óvodai ábrázolás és kézimunka foglalkozások tevékenységei: a képek, tárgyak készítése, és ezek díszítése. Mindhárom műveletfajta elvégzésére alkalmasnak kell tartanunk

az óvodába lépő 3 éves kisgyermeket abban az esetben is, ha nem rendelkezik úgynevezett "különleges kezűgyességgel". Helytelen volna, ha a gyorsabban alkalmazkodó, alkotó képesebbnek tűnő, kreatív gyerekekkel szemben a lassúbbakat, ügyetleneket és elmaradókat egyedül csak befogadásra képeseknek tartanánk. Ugyanis az óvodáskorú gyerekekre nagyfokú generativitás jellemző: bizonyos szabályok, kipróbált fonnák alapján minden gyerek képes saját színvonalának megfelelő, sőt az utánzás segítségével azt meghaladó értékű munka létrehozására. A fejlett érzelmi reagálóképesség nagyon sok esetben pótolja, kiegészíti, vagy helyettesíti a kivitelezés tökéletlenségeit.

Többek között ezért is fontos, hogy főleg kis csoportban ne csak a technikai készséget értékelje az óvónő, hanem az átélést és a fantáziát, a szabad, önálló, sémáktól eltérő, tartalmas kifejezést is. A követelményszint emelésével nemcsak a gyermekek kifejezőképessége gazdagodik, hanem önbizalmuk és akaratauk is erősödik.

Az óvodában az ábrázolás- és kézimunka tevékenységek személyiségformáló funkciója jelentős inkább. Ezek a képességek azonban alapjai lehetnek a későbbiek során a sokféle alkotómunkának akár a művészet, akár a tudomány területén. A gyermekkorban meglévő generativitás később is megmarad: ilyenfajta művészi tevékenységre sokan alkalmasak, többen, mint azt általában hinnénk. A népművészet is egy ilyen közös generativitásnak a meglétét bizonyítja (Bakkay, 1984, 3-5.).

Az óvodai ábrázolás és kézimunka módszertana az óvodai ábrázolás és kézimunka tartalmát, formáját és módszereit vizsgálja.

Tartalma összhangban van az óvodai nevelés-oktatás céljaival, az óvodáskorú gyermek életkori és fejlődési sajátosságaival, az esztétikai nevelés céljaival és az ábrázolás- és kézimunka feladataival. Mindezekből következik az, hogy a nevelélmélet és didaktika általános elveit és tételeit hozza kapcsolatba az óvodai ábrázolással, neveléssel és oktatással úgy, hogy tekintetbe veszi a pszichológia megállapításait e korosztályról. A tárgy sajátosságát az esztétika (filozófia) és az esztétikai nevelés (vizuális nevelés) határozza meg.

Az óvodai ábrázolás és kézimunka módszertana nem tekinthető lezárt ismeretrendszernek, mint ahogy segédtudományai sem azok. Fejlesztéséhez nemcsak az említett tudományágak szakemberei, hanem az óvónők tapasztalatai is hozzájárulnak. Az ábrázolás és kézimunka gyakorlatában szerzett jó tapasztalatok általánosításához, indokolásához a felsorolt tudományágakon kívül a logikai jártasság is szükséges.

A tudományos igényű megállapításokhoz, eredményekhez a pedagógiai kutatás módszerei segítenek: a szakirodalom, a tapasztalatok tanulmányozása, a megfigyelés, a

kísérlet, a gyermekmunkák elemzése, dokumentációs anyag tanulmányozása, az összehasonlító módszer, a statisztikai módszerek, a tipizálás módszerei (Bakkay, 1984, 145.).

A szerepjátékon belül tárgyaljuk a barkácsolást is, azt a tevékenységet, amelynek során a gyermek, különböző szerszámokkal, eszközökkel (tű, olló, ragasztó, kalapács stb.) kötetlen formában, önkéntes alapon, főleg saját elképzelése alapján valamit létrehoz (Kovács, 1994, 167.).

A szerepjátékban a gyermekek élethelyzeteket alkotnak újra. Ehhez számos eszközre van szükségük, amelyet számukra biztosítani kell. Az óvónő azonban alakítsa ki a gyermekekben azt az igényt is, hogy a játék során jelentkező eszközszükségleteket a gyermekek maguk készített játékszerekkel is elégítsék ki. A barkácsolás a játék igényéből induljon ki, játék közben készítsenek a gyermekek olyan eszközöket, kiegészítő kellékeket, amelyekre a játék további menetében szükségük van. Ebből következik, hogy a barkácsolás legyen kötetlen, azok a gyermekek vegyenek részt benne, akiknek kedvük van, akiknek szükségük van eszközökre. Időpontját is a játék menete, a kialakult helyzet határozza meg. Az óvónőnek azonban fel kell készülnie arra, hogy ez az időpont a játék során bármikor bekövetkezhet. A gyermekek a barkácsolt eszközöket elkészülésük után felhasználják, ezért olyan anyagokat bocsásson rendelkezésükre, amelyeket könnyen, egyszerű eszközökkel munkálhatnak meg (Bakonyi, 1973, 90-91.).

A barkácsolás elsősorban a nagycsoportosok tevékenysége legyen, de már a középső csoportban, bizonyos próbálkozásokat a kiscsoportban is, meg lehet kezdeni.

Kiscsoportban a gyermekek bevonásával az óvónő készítsen kevésbé munkaigényes, kiegészítő játékszereket. Az elromlott játékszer javítását, festését a gyermekek előtt végezze. A szerszámok fogását, az anyagok megmunkálását mutassa be, és ezt kísérelje kedvet ébresztő magyarázatával. Így megszokják, és természetes lesz előttük, hogy a hibás eszközöket kijavíthatják, a hiányzókat maguk is elkészíthetik.

Középső csoportosok segítsenek az óvónőnek a játékok megjavításában. Hívja fel a gyermekek figyelmét, hogy egy-egy játékhelyzetben mire lenne szükségük, készítse elkészítésükre a gyermekeket, és a munka során legyen a segítségükre. Így elérheti, hogy kialakul a barkácsolás iránti igény a gyermekekben.

Nagycsoportban már teljes önállóságot kell biztosítani a gyermekeknek. El kell érni, hogy a barkácsolás ekkorra természetes alkotó része legyen a szerepjátéknak, a gyerekek maguk kezdeményezzék egy-egy esetben a barkácsolást a maguk által választott módon és

eszközökkel, s a létrehozott alkotást használják fel további játékuk során. A gyermekeknek örömet szerez, ha játékukban viszontlátják a maguk készített eszközöket.

A barkácsolást a személyes példamutatás mellett a tárgyi feltételek megteremtésével kell biztosítani. Mindenekelőtt helyről, anyagról és kifogástalan, a gyermekeknek megfelelő szerszámokról kell gondoskodni. A középső és nagycsoportban legyen egy meghitt sarok, ahol az anyagok és szerszámok ízletesen, áttekinthetően és könnyen elérhetően tárolhatók. Gyűjtögessenek a gyermekek minden olyan anyagot, amit önállóan meg tudnak munkálni. Ismertesse meg az óvónő a gyermekekkel a különböző anyagokat, a szerszámok használatát és a technikai megoldásokat (Bakonyi, 1973, 91-92.).

Feltétlenül tudnunk kell csoportunkról, hogyan bánnak az eszközökkel, mennyire vált természetessé az a játéktól különböző helyzet, mely a nyugodt munkához elengedhetetlenül szükséges (Gerő, 2015, 146.).

A barkácsolás folyamatát a szerepjátékhoz hasonlóan kell irányítani. Az óvónő annyi segítséget nyújtson, amennyire a gyermekeknek szükségük van, amennyit a gyermekek igényelnek, amennyit feltétlenül fontosnak ítéel meg ahhoz, hogy önállóan barkácsoljanak. Szoktassa őket arra, hogy önállóan barkácsoljanak. Szoktassa őket arra, hogy játékaik tervezése közben újabb és újabb ötletekkel próbálkozzanak (Bakonyi, 1973, 92.).

A tárgyak elkészítése sok öröm, maradandó élményforrás lehet (Kálovics, 1977, 5.).

Sok tankönyv valószínűleg azért tárgyalja a „szerepjáték” címszó alatt, mert az óvodások spontán barkácsolását a szerepjáték motiválja. A szerep eljátszásához hiányzik valamilyen kellék, és ezt el kell készíteni. A legtöbb esetben azonban nem a szerepben, hanem abból kilépve készítik el a szerep eljátszásához szükséges kellékeket. Például egy gyerek orvosost akar játszani, de nincs játék injekciós tűje és játék hőmérője. Kérdés, hogy miből is lehetne ezeket elkészíteni. Mikor hozzálát, hogy megcsinálja, akkor nem úgy készíti el, „mintha” ő iparos vagy munkás lenne, hanem óvodásként, akinek erre szüksége van. A játék-eszköz barkácsolása mindig örömteli konstrukciós tevékenysége a gyerekeknek.

Láttuk, hogy a konstrukciós játék legmagasabb fejlettségi szintje az, amikor céltudatosan és tervszerűen konstruálnak valamit, amit aztán a szerepjátékban felhasználnak. Ugyanígy a barkácsolásnak is vannak alacsonyabb és magasabb szintjei. Csak azokban az óvodás csoportokban barkácsolnak, ahol e tevékenység elemeit, mozzanatait folyamatosan elsajátíthatják.

Az óvodások nagyon szívesen barkácsolnak, kezdetben önmagáért a barkácsolásért; a fejlődési fokozatok itt is ugyanazok, mint amelyeket a konstrukciós játék más formáinál is megfigyelhettünk.

Az óvodások nagyon szeretnek reszelni, fúrni, faragni, szögezni, drótot hajlítani, kartondobozokból, műanyag flakonokból alkotni, kezdetben magáért a tevékenységért, később a műért, és végül valamilyen szükséglet (például anyák napi ajándékozás) igényének kielégítésére (Méhes, 1982, 64-65.).

A gyerekek akkor barkácsolnak szívesen, ha az óvónő is jól tud barkácsolni, és azt szívesen teszi. Aki szeret barkácsolni, az könnyen és gyorsan sajátítja el a különböző technikákat. Aki nem tud jól barkácsolni, annak azt ajánlom, hogy igyekezzék hiányosságait pótolni, és ha megtanulta a műveleteket, bizonyára meg is fogja szeretni.

Mint már említettük, feltétlenül legyen állandó helye a barkácsolásnak lehetőleg egy barkácssarok, ahol a szükséges szerszámokat, anyagokat és eszközöket is tartják. Jó, ha a kincsesláda is ennek közelében van elhelyezve.

Az eredményes barkácsolás érdekében nagyon fontos, hogy az eszközök a gyerekek méreteinek és adottságainak, életkori sajátosságainak megfeleljenek. Korcsoportonként bővítenünk kell tehát a szerszám- és eszközellátmányt is. Nagyon kell ügyelnünk, hogy elkerüljük a baleset- veszélyt, de a balesetektől félve nem szabad a gyerekeket minden szerszámhasználatától megfosztani. A szerszámok használatakor (ha nem is vagyunk folyamatosan a játszók között) az egyik szemünknek feltétlenül rajtuk kell lennie. Végül, de nem utolsósorban: minél több és minél többféle alkalmas anyagot kell beszerezni. Az anyagnak nagyon lényeges motiváló szerepe van. Sokszor maga az anyag „szólítja fel” a felnőttet, a gyereket egyaránt arra, hogy csináljanak belőle valamit.

Az óvónő játékidőben bármikor kezdeményezhet barkácsolást, és engedheti a gyerekeket kedvük szerint barkácsolni.

Ennek különböző formái lehetnek. Lehetünk a barkácsoló asztalra valamilyen anyagot, olyat, amivel a gyerekek eddig még nem dolgoztak, valamint szerszámokat a megmunkálásához. Például puha, színes dróthulladékot (telefondrót-hulladékhoz néha hozzá lehet jutni) és tompa ollókat. Megmutatjuk, hogyan kell a drótot vágni, hajlítani, majd szólunk a gyerekeknek, hogy próbáljanak kedvük szerint érdekes alakokat formálni.

Azután fantáziájukra bízunk, hogyan folytassák a barkácsolást és mit készítsenek belőle.

Bevihetünk általunk készített hurkapálca bábút és kellékeket. Megmutatjuk a készítés lépéseit, és a gyerekek tetszés szerint — válogatva az anyagok között - csinálhatják meg saját bábujukat.

Bevihetünk simára csiszolt fadarabokat, nagy szegeket és kis könnyű kalapácsokat. Megmutatjuk a szögbeverés technikáját, és felszólítjuk a gyerekeket arra, hogy úgy verjék be a szögeket a fába, hogy érdekes képet kapjanak.

Természetesen közben segítünk, de mindig csak annyit, amennyi feltétlenül szükséges ahhoz, hogy a gyerekek dolgozhassanak. Ez igen fontos számukra (Méhes, 1982, 65-66.).

Sokszor a gyerek spontán kezdeményezéséből jönnek létre a legjobb barkácsolások.

Kitűnő példája ez annak, hogy a véletlenül talált anyag hogyan készítenek barkácsolásra, majd további játékra; és arra is, hogy az óvónő miként nyújt úgy segítséget, hogy a gyerekek maguk tudjanak valamit megcsinálni.

Az anyag azonban csak akkor készítenek játékra, ha valamilyen élmény emlékét ébreszti fel a gyerekekben. Érdekes, hogy néha milyen kevés hasonlóság elegendő ahhoz, hogy a gyermeki fantázia meginduljon. (Példánkban egy kis barkácsolás a tejfőlös pohárból telefonkagylót „varázsolt”.)

Gyakoribb azonban az, hogy előbb alakul ki a szerepjáték, és a kellékek hiánya miatt kezdenek el barkácsolni a gyerekek. De az bizonyos, ez akkor lehetséges, ha az óvoda légköre kreatív, továbbá, a felhasználható tárgyak a helyszínen vannak.

Sokszor éppen a jól előkészített és a közösen kigondolt barkácsolásból születnek maradandó munkák. Az ünnepélyek előkészületei adhatnak ehhez jó alkalmat (Méhes, 1982, 67.).

Melyek a barkácsolás legfontosabb pedagógiai értékei?

Ha a barkácsolás szokássá válik, akkor már óvodáskorban kialakulhat a gyerekekben az: ha elromlik valami, megjavítjuk, ha valamire szükségünk van, előállítjuk.

Ha a gyerekek tudnak barkácsolni, nagyon sok sikerélményük lesz, s az örömmel egyidejűleg nő önbizalmuk, öntudatuk is. Ezt még fokozza az, ha az óvónőtől is kapnak valamilyen komoly feladatot, például: javítsák meg az autó kerekét vagy a szék lábát. A gyerek azt tapasztalja, hogy megbíznak benne, tudják, hogy ő erre képes.

Társas kapcsolatok keletkeznek, erősödnek a közös barkácsolás közben. Sok lehetőség adódik az együtt játszásra, az együttműködésre, a kölcsönös segítségnyújtásra.

Mindez persze az óvónő céltudatos pedagógiai munkájának függvénye.

Fontosnak tartanám, ha minden korcsoportban bevezetnék a barkácsolást kezdeményezés formájában, minden megkötöttség és kötelező jelleg nélkül. Nem írnám elő, hogy hetenként hányszor és mennyit barkácsoljanak. Adnék az óvónőknek egy kerettervet vagy tervjavaslatot, amely a különböző korcsoportok számára gazdag anyagot tartalmazna, és tetszés szerint válogathatnának belőle, ami nagyon megkönnyítené munkájukat.

Az intenzívebb és gyakoribb barkácsolás kisebb csoportokban segítené a gyerekek környezetből adódó különbségei csökkentését. Tény, hogy azok a gyerekek ügyesebbek, aktívabbak, akiknek a szülei szerelnek, barkácsolnak. Előfordulhat, hogy azok a gyerekek is sikerélményhez juthatnak, akiknek ebben kevésbé van részük. Azokat a gyerekeket is igyekezzünk azonban időnként bevonni, akik idegenkednek e tevékenységtől. Az értelmiségi szülők gyerekei e tekintetben általában „hátrányos helyzetben” vannak, nekik kevésbé van alkalmuk otthon ilyet látni. A különlegesen jó kézügyességű gyerekek számára pedig átlagon felüli képességeik kibontakozása válik a barkácsolás révén lehetővé, s ez fejlődésükre is feltétlenül kedvezően hat (Méhes, 1982, 68-69.).

A teljesség igénye nélkül megkíséreltem felsorolni, milyen anyagokat használnak óvodáinkban jelenleg, és mi mindent készítenek belőle. Talán többen kapnak ebből olyan ötleteket, amit érdemesnek találnak követni.

Papírféleségek

A papírt kiscsoportban tépegetik, és ebből nagyon szép képeket készítenek. Nagy felületen esetleg nagy mozaikképeket ragasztanak, közös munkával. Az óvónő által előre kikészített dobozokat vagy sík bábukát ragasztással befedhetik. Egyszerűbb játékok, tárgyak hajtogatását már kiscsoportosok is megtanulják. (Ezeket különféle játékokban fel is tudják használni.) Ilyenek például a repülő, a zászló, a csákó, a sótartó. Tépegetéssel a babaszobában felhasználható térítőt, falvédőt, sőt érdekes alakokat is készíthetnek. A nagyobbak bonyolult hajtogatásokat tudnak csinálni, és örömük telik benne.

Dobozok, műanyag flakonok

Polcok, járművek, autó, repülő, rakéta, bababútorok, állatok, postaláda, gáztűzhely, mosógép, tévé, hűtőgép stb. készülnek belőlük. Sok esetben ezeket más anyagokkal kombinálják, például az állatok fülét, szemét stb. előre kivágott textil- vagy bőrhulladék felragasztásával készítik el. Műanyag flakonból nagyon szép bábfigurákat, babaedényeket, telefont, virágtartót; flakonok kupakjából ujjbábokat lehet csinálni.

Gyurma, hurkapálcika, fogpiszkáló, szívószál

Állatkákat (pl. sündisznót), virágoskertet, emberkéket, bábukat lehet készíteni papír, rongy vagy fonal kiegészítésével.

Fahulladékok, lécek, deszkadarabok. (Ezeket a gyerekek méreteinek megfelelően készítsük elő, esetleg szülők segítségével.) Kocsik, jelzőtáblák, tányérok, köcsögtartók készülhetnek belőlük, és még sok egyébre is felhasználja a gyermeki fantázia.

Vatta, textil- és bőrhulladék, egyéb maradékok

Vattából már a kicsik is boldogan készítenek pihét, szakállat a Télapónak, a textilhulladékokból babaruhát, a bábuknak ruhát, műanyag flakon bábuknak fület, száját stb.

Termények

Krumpliból lehet állatokat, például kutyát készíteni, aminek a szeme, az orra bőrből van, a lába gyufaszálakból; sündisznót (két szeme fekete fejű gyufa, tuskéi fogvájók). Karalábéból pulykát (a lába hurkapálca, a feje kisebb karalábé, a tolla a karalábé levele, a csőre és a taraja piros bőr). Hagymából „hagymácskát” készíthetnek (a feje hagyma, a szeme két gyufafej, a szája piros textil, hajába a hagyma gyökeréből kerül szalag, ruhája fehér papírszalvéta). Kukoricából létra készülhet (két kukoricacső közé hurkapálcikákat teszünk); szánkó (két csutka vízszintesen, kettő a tetején, keresztbe összeszögelve); olvasólámpa (műanyag huzalból tartó, a végén két cm-es kukoricacsutka-darabokkal, a lába szintén műanyag huzal). Pad is készülhet kukoricacsutkából hurkapálca lábbal. Egeret, csigát, kecskét is láttam már ebből az anyagból. Nagyon kedves babák készülhetnek csutkából, ezzel nagyon szeretnek a gyerekek játszani, jobban, mint a boltban drága pénzért vásároltakkal. Jól használható még a makk (emberkékehez), a dió, a mákgubó, a borsó, a bab, a vadgesztenye és a különféle magvak (Méhes, 1982, 70-71.).

2.6. Az ábrázoló tevékenység és az esztétika szerepe az óvodáskorú gyermek személyiség formálásában

Az esztétikai nevelés az esztétikai tevékenységre és befogadásra való képességek kialakítását jelenti. Komplex folyamat, ami magába foglalja az esztétikai érzékelés elsajátítását, esztétikai

élmények biztosítását, az esztétikai befogadáshoz szükséges készségek kialakítását, érzelmek felkeltését, helyes esztétikai ítéletek, s ezzel az esztétikai ízlés kialakítását, alkotói képességek megalapozását.

Az esztétikai érzékelés az ábrázoló tevékenység kiindulópontja. Az embernek azt a képességét nevezik így, amelyik az érzéki észlelés mellett képes a környező jelenségek esztétikai minőségeinek elsajátítására is.

Az esztétikai élmény szorosan összefügg az esztétikai érzékeléssel: az élménynek az a fajtája, amikor az ember a valóság valamely jelenségében esztétikai tartalmat fedez fel: a jelenség konkrét érzéki formájában lényeges tartalom megjelenését éli át. Az esztétikai élmény az ábrázoló munka motorja, mert „az embernek az válik élményévé, ami számára személyileg jelentősnek bizonyul” – írja Rubinstein. Kisgyerekek számára pedig kizárólag ezek a jelenségek méltók az ábrázolásra: az első spontán rajzok is rendszerint a számukra fontos dolgok rögzítésének szándékával születnek. A gazdag élményanyag biztosítása az ábrázoló foglalkozások alapvető feltétele (Bakkay, 1984, 5-6.).

Az esztétikai befogadást elősegítő képességek, készségek és érzelmek kialakítása és fejlesztése az ábrázolás és kézimunka eredményei, de feltételei is egyben. Befogadás és tevékenység között szoros kölcsönhatás áll fenn. A megismerő képességek közül érzékelés, képzelet, képi gondolkodás játsszák a főszerepet a befogadásban. Az esztétikai érzelmek, mint: az öröm, izgalom, lelkesedés, tartalom és forma egységében szemlélésével keletkeznek bennünk. Mozgósító erejük, tevékenységre ösztönöznek.

Az érzelem az élménynek is fontos tényezője, a képzelet és átélés és az egész alkotó folyamat kísérője.

Az óvodai ábrázoló foglalkozásokon a képességek készséggé fejlesztésére a munka légkörének megteremtéséhez elengedhetetlenül szükséges alkotói érzelmek biztosítására törekszünk.

Az óvodai esztétikai nevelésben az óvónő ítéletei ideálképzőek, esztétikai mércéül szolgálnak, - tehát a gyerekek ízlésének alakításába is alapvetően beleszólnak.

Az esztétikai alkotó képességek a szervezett ábrázoló és kézimunka foglalkozások gyakorlataival fejleszthetők elsősorban. A befogadásnál már említett objektív és szubjektív elemeken kívül (mint amilyenek az érzékelési, megismerő és érzelmi reagáló képességek) a kifejező képességek jelentőségét kell elsősorban kiemelni. Ábrázolásnál fontosak a képzelet szándékait megvalósító technikai ismeretek, a rajzolási festési szabályok, konstrukciós és rendezőképességek.

A kisgyerek munkája az ábrázoló foglalkozásokon sajátos alkotó tevékenységnek minősíthető, ha vizuális élményeit esztétikai érzelmekkel telítetten saját ötleteivel, új meglátásokkal gazdagítva képes megjeleníteni.

Az ilyen munka az egész személyiséget megmozgatja, s éppen ezért azonos indítás és vezetés mellett készült rajzok, vagy kézimunkák eltérései a személyes tulajdonságokról tanúskodnak, az egyezések pedig az általános fejlődési színvonalat, a tipikusát mutatják be (Bakkay, 1984, 6.).

III. A KÉZMŰVES TEVÉKENYSÉGEK ÉS A BARKÁCSOLÁS ÓVODAI TEVÉKENYSÉGEI A KASZONYI, SOMI ÉS CSONKAPAPI ÓVODÁK MEGFIGYELÉSEI ALAPJÁN

Szaktervezésemhez való kutatás módszerem a megfigyelés volt. Ez hetente való részvételt jelentett az adott óvodákban. A megfigyelés 2016. november 1-től 2017. április 14-ig tartott. A megfigyelés célja az volt, hogy ezen időszak alatt a gyerekek milyen kézműves tevékenységeket végeznek, milyen technikai eljárásokat alkalmaznak, továbbá milyen fejlődésen mennek keresztül, hogyan bővül ismeretük és a kez ügyességük. Kutatási módszerként a megfigyelést és az empiriát választottam, mivel a saját óvodai csoportom is a kutatásom helyszíne. Kutatásomat mind a három óvodában kizárólag a nagycsoporton végeztem. Hipotéziseim a következők voltak:

- a falusi környezet elősegíti a barkácsolás megvalósulását az óvodában, hiszen a természeti anyagok elérhetősége ezt lehetővé teszi;
- a barkácsolás nagyban fejleszti a gyerekek finom-motorikáját, és a kézműves tevékenységek következetes alkalmazása nagyban segíti a kéz izmainak fejlettségét (írás-előkészítés);
- a gyerekek otthon is szívesen folytatnak egy-egy az óvodában újonnan megismert barkács-, vagy kézműves eljárást, hiszen a család segíti az óvoda munkáját és nevelési elképzeléseit.

Az említett óvodák mindegyike a Beregszászi járásban található. A három óvoda közül a Csonkapapi óvodában dolgozom, immár negyedik éve óvodapedagógusként. Bár a három óvoda több szempontból is különbözik, két dolog mégis közös bennük: falusi óvodák és

mindegyik közel van a természethez. Ez persze rengeteg pozitívummal jár, ugyanis így a gyerekeknek több lehetőségük van a természet felfedezésére, szépségeinek megtekintésére.

A falusi óvodák azért is jók, mert lehetőséget kínálnak a gyerekek számára a természetben való kirándulásokra, piknikekre, a falumúzeum, a falusi technikák (gépek, traktorok), jászágok, gyümölcsösök megtekintésére. El kell mondanom, hogy tapasztalatból állítom, hogy a gyerekek nagyon szeretik a falusi életet. Sokkal szabadabbak, mint a városi gyerekek. A városi gyerekek mondhatni nagyon ritkán érintkeznek földdel. Ez alatt azt értem, hogy a városi gyerekeknek nincs lehetőségük arra, hogy elmenjenek a mezőre, gyümölcsösbe, megfigyeljék, hogyan műveli meg a traktor a földet, milyen folyamaton megy keresztül egy búzaszem, míg oda kerül a sor, hogy kenyér legyen belőle. Ezek a jelenségek a falusi gyerekek számára szinte természetesek. A természet, maga a föld közelsége, a frisslevegőn végzett munka, a kertben való segédkezés, a zöldségek és gyümölcsök termesztésének, gondozásának megfigyelése.

3.1. A megfigyelés helyszíneinek rövid bemutatása

A kaszonyi „Aranykulcsoska” óvoda, három óvodai csoportnak ad otthont. Az óvoda épülete a 2008-as évben új tetőszerkezetet, vízöblítéses vécéket, felújított konyhát, új nyílászárókat kapott holland támogatással. Szintén felújításra került a zene és a testnevelés terem is. Új csempeburkolatot kapott az öltözőterem, a folyosó, illetve az épületben lévő összes terem. A következő évben szintén tovább folytak a munkálatok, majd 2009. május 5-én felavatták a felújított épületet. A belső felújítás mellett teljes külső renováláson is átesett az épület. Továbbá egy új híd és járda megöntésére, és a bejárati kapu felújítására is sok került.

A gyerekeknek rengeteg lehetőségük van a szabadban való játékra, ugyanis az óvodának szép tágas udvara van, s mindemellett tele van hintákkal, mászókákkal és különböző egyedi tervezésű játékokkal.

Jelenleg az óvoda kollektíváját az óvoda vezetőnője, hat nevelőnő, négy segédnevelő (dada), két szakácsnő, egy udvarmester, egy ápolónő alkotja, és 64 gyerek jár ide. A hatvannégy gyerekből, öt roma, három pedig ukrán nemzetiségű. Mint említettem az óvodában három csoport található: kis-, középső-, és nagycsoport. A kiscsoporton jelenleg tizennyolc, a középső csoporton húsz, a nagycsoporton pedig huszonöt gyerek van. *A somi „Csicsergő” óvoda*, két óvodai csoportnak ad otthont. Egy kis-, és egy nagycsoportnak. Az óvodába összesen 40 gyerek jár, három gyerek ukrán nemzetiségű. Ebből húsz gyerek

kiscsoportra, szintén húsz gyerek pedig nagycsoportra jár. A gyerekek testi és szellemi fejlődésükről, nevelésükről a nyolctagú kollektíva gondoskodik. Ebből négy ember kisegítő személyzetként, négy pedig pedagógusként dolgozik. Az intézményben barátságos környezet várja a gyerekeket. Az óvoda ablakai, ajtóí és maga az óvoda teljes környezete tele van szebbnél szebb kézimunkákkal (Melléklet: 1. sz. fotó). *A csonkapapi „Napocska” óvoda* már több mint 100 éve épült. Először iskola és tanítói lakásként szolgált, majd a későbbiekben még ki bővítették és orvosi rendelő is kapott helyet benne. Óvodakén 1967-től működik. Először egy csoport volt, majd a későbbiekben, miután átköltözött az orvosi rendelő más helyre, még egy csoportot nyitott, ami azóta is, megszakítás nélkül működik.

Jelenleg az óvoda kollektíváját az óvoda vezetőnője, három nevelőnő, három dada, két szakácsnő, egy udvarmester, egy fűtő, egy ápolónő alkotja, és harmincöt gyerek jár ide. Az óvodában két csoport található: bölcsőde és nagycsoport. A bölcsőde csoportra jelenleg tizenöt, a nagy csoporton pedig húsz gyerek jár.

3.2. A kaszonyi „Aranykulcsocská” óvodában végzett megfigyelés

A kaszonyi óvoda „Méhecske” nagycsoportjára, mint már említettem 25 gyerek jár. Ebből kilenc kislány, tizenhat pedig kisfiú. A gyerekek életévét tekintve nem azonos, ugyanis vannak öt és hat éves gyerekek. Novemberben azt figyeltem meg, hogy a gyerekek között, hét gyerek életkorának megfelelően ügyes, tizenkettő segítséget igényel a foglalkozások alatt, hat gyerek pedig segítséggel dolgozik.

A gyerekek többsége egészséges. Két kisfiú van, akik kevésbé fejlettebbek a többiekhez képest, ebből az okból sokat betegeskednek, vagyis hiányoznak az óvodából. A gyerekek mindegyike mondhatni jó kapcsolatot ápol egymással. A kisfiúk általában elkülönülve játszottak a kislányoktól, bár voltak napok, amikor ez teljesen másképp volt. Sokszor ez a magától a játék szituációjától is függött. A kisfiúk és a kislányok is egyaránt segítőkészek voltak, ha munkáról volt szó. A gyerekek a foglalkozások alatt aktívak és figyelmesek voltak.

A kézműves-, és barkács foglalkozások gyakorisága hetente egyszer fordult elő. A gyerekek hétről-hétre más anyaggal tevékenykedtek.

A foglalkozásokon használt anyagok

A foglalkozásokon a gyerekek papírral, textillel, műanyaggal, mesterséges illetve sóliszt gyurmával, továbbá különböző természetes anyagokkal tevékenykedtek.

A foglalkozás témája	Anyag szükséglet	Ideje	Célok	Megfigyelés
Repülő hajtogatása (Mellékletek: 2. sz. fotó)	Papír	2017. 02. 24.	Megismertetni a gyerekekkel a papír megmunkálásának folyamatát. Bemutatni és megtanítani nekik a hajtogatás technikáját. Fejleszteni kézügyességüket.	A foglalkozás alatt a gyerekek mindvégig aktívak és figyelmesek voltak. Nehézséget jelentett számukra a papír megmunkálása, pontosabban a hajtogatás technikája.

Rongybaba készítése (Mellékletek: 3. sz. fotó)	Textil	2017. 02. 10.	Megismertetni a gyerekekkel a textil megmunkálásának folyamatát. Gyarpítani tudásukat. Fejleszteni kezűgyességüket.	A gyerekek számára nem volt meglepő a textil megmunkálása. Nagyon ügyesen és precízen készítették el a rongybabát. Az eszközöket helyesen alkalmazták. A foglalkozás alatt mindvégig aktívak voltak.
Kála virág készítése (Mellékletek: 4. sz. fotó)	Vegyes (műanyag és textil)	2017. 03. 24.	Fejleszteni a gyerekek kezűgyességét. Megismertetni	A foglalkozások alatt a gyerekek mindvégig aktívak voltak. A gyerekek

			velük a műanyag és a textil felhasználhatóságán ak módjait. Tanítani az olló helyes használatát.	számára nem volt meglepő a műanyag és a textil megmunkálása. Nagyon ügyesen használták az eszközöket.
--	--	--	--	---

<p>Madárka (Mellékletek: 5. sz. fotó)</p>	<p>Mestersége s gyurma</p>	<p>2016. 11. 04.</p>	<p>Felhívni a gyerekek figyelmét a gyurma megpuhításának szabályaira, illetve az eszközök helyes használatára. Ismertetni velük a gömbölyítés, hengerítés, kicsípés és kihúzás technikáját. Gyarpítani tudásukat. Fejlesztani kez ügyességüket.</p>	<p>A gyerekek megfelelően használták az eszközöket. Mindvégig odafigyeltek az óvónő utasításaira. Megfelelően alkalmazták a gömbölyítés, hengerítés, kicsípés és kihúzás technikáit. A foglalkozás alatt a gyerekek figyelmesek és aktívak voltak.</p>
<p>Fazék és csésze készítése (Mellékletek: 6. sz. fotó)</p>	<p>Só-liszt gyurma</p>	<p>2017. 11. 25.</p>	<p>Fejlesztani a gyerekek kez ügyességét. Felhívni figyelmüket a sóliszt gyurma megmunkálásának</p>	<p>A gyerekek a foglalkozás alatt aktívak voltak. Kellő képen alkalmazták a gömbölyítés, szétnyomkodás,</p>

			szabályaira, továbbá az eszközök helyes használatára. Ismertetni velük a gömbölyítés, szétnyomkodás, benyomás és lapítás technikáját. Gyarapítani tudásukat.	benyomás és lapítás technikáját. A gyerekek számára nem volt ismeretlen a sóliszt gyurma. Ügyesen használták az eszközöket.
--	--	--	--	---

1. sz. táblázat: A kaszonyi óvodában végzett megfigyelés rendje

3.3. A somi „Csicsergő” óvodában végzett megfigyelés

A somi „Csicsergő” óvoda nagycsoportjára 20 gyerek jár. Ebből tizennégy kislány, hat pedig kisfiú. A gyerekek életévét tekintve öt és hat év közöttiek. Novemberi megfigyeléseim alapján azt állapítottam meg, hogy a húsz gyerekből kilenc gyerek életkorának megfelelően ügyes, nyolc segítséget igényel a foglalkozások alatt, három gyerek pedig segítséggel dolgozik.

A kézműves-, és barkács foglalkozások gyakorisága hetente egyszer fordult elő. A foglalkozások anyagait általában a természetből vett anyagok jelentették, ugyan is ezek az anyagok nem költségesek és könnyen hozzájuk lehet jutni (kavicsok, falevelek, bojtortján, csipkebogyó, kukorica stb.).

Az foglalkozásokon használt anyagok

A foglalkozások alatt a gyerekek papírral, textillel, mesterséges gyurmával és természetes anyagokkal tevékenykedtek.

A foglalkozás témája	Anyag szükséglet	Ideje	Célok	Megfigyelés
Bohóc készítése quilling technikával (Mellékletek: 7. sz. fotó)	Papír	2017. 02. 24.	Megismertetni a gyerekekkel a papír felhasználási módját. Fejleszteni kézügyességüket. Tanítani a ragasztó helyes felhelyezését a lapra.	A foglalkozások alatt a gyerekek mindvégig aktívak voltak. A gyerekek számára nem volt meglepő a papír megmunkálása és quilling technika. Nagyon ügyesen használták az eszközöket, illetve alkalmazták a quilling technikát.
Tulipán (Mellékletek: 8. sz. fotó)	Textil	2017. 04. 07.	Megismertetni a gyerekekkel a textil megmunkálásának folyamatát. Tanítani az eszközök helyes használatát. Fejleszteni kézügyességüket. Gyarapítani tudásukat.	A gyerekek számára nem volt meglepő a textil megmunkálása. Nagyon ügyesen megoldották a feladatot. Nehézséget jelentett az olló helyes használata. A foglalkozás alatt mindvégig figyelmesek és aktívak voltak.

<p>Hóember (Mellékletek: 9. sz. fotó)</p>	<p>Mesterséges gyurma</p>	<p>2016. 12. 16.</p>	<p>Fejleszteni a gyerekek kézügyességét. Felhívni figyelmüket a gyurma megpuhításának szabályaira, illetve az eszközök helyes használatára. Ismertetni velük a gömbölyítés, hengerítés, kicsípés és kihúzás technikáját. Fejleszteni finommotorikájukat.</p>	<p>A gyerekek megfelelően használták az eszközöket. Kellő képen alkalmazták a gömbölyítés, hengerítés, kicsípés és kihúzás technikáját. A foglalkozás alatt a gyerekek figyelmesek és aktívak voltak.</p>
<p>Dekorációs kép (Mellékletek: 10. sz. fotó)</p>	<p>Természetes anyagok</p>	<p>2016. 11. 18.</p>	<p>Megismertetni a gyerekeket a természetes anyagokkal. Tanítani megnevezésüket. Fejleszteni kézügyességüket. Gyarapítani tudásukat.</p>	<p>A foglalkozások alatt a gyerekek mindvégig aktívak voltak. Nagyon ügyesen és egységesen dolgoztak együtt. A gyerekek számára nem volt meglepő a természetes anyag megmunkálása. Helyesen nevezték meg a foglalkozás alatt használt, különböző</p>

				magvakat.
--	--	--	--	-----------

2. sz. táblázat: A somi óvodában végzett megfigyelés rendje

3.4. A csonkapapi „Napocska” óvodában végzett megfigyelés

A csonkapapi „Napocska” óvoda nagycsoportjára 20 gyerek jár összesen. Ebből három kislány, tizenhét pedig kisfiú. Novemberi megfigyeléseim alapján azt állapítottam meg, hogy a húsz gyerekből hét gyerek életkorának megfelelően ügyes, kilenc segítséget igényel a foglalkozások alatt, négy gyerek pedig segítséggel dolgozik. A gyerekek életévét tekintve nem egyezik meg, ugyanis a gyerekek négy és hat év közöttiek. A gyerekek mindegyike jó kapcsolatot ápol egymással. A kisfiúk általában elkülönülve játszanak a kislányoktól. A gyerekek nagyon szeretnek körjátékokat és különböző ügyességi versenyeket játszani. A kisfiúk és a kislányok is egyaránt segítőkészek, ha munkáról van szó, ez alatt értem: a játékok összeszedését a csoportszobában, a homok fellazítását a homokozóban, a növények meglocsolását, a kisebb faágak és papírdarabok összegyűjtését az udvaron.

A kézműves-, és barkács foglalkozások gyakorisága hetente egyszer fordult elő. A foglalkozások anyagait általában a természetből vett anyagok jelentették, ugyan is ezek az anyagok nem költségesek, továbbá könnyen hozzájuk lehet jutni (kavicsok, falevelek, bojtortján, csipkebogyó, kukorica, csuhé stb.).

A foglalkozásokon használt anyagok

A foglalkozásokon a gyerekek: papírral, textillel, műanyaggal, só-liszt gyurmával, továbbá különböző természetes anyagokkal dolgoztak. Ide sorolnám a következőket: csuhé, falevelek, gesztenye, fenyőfatoboz, különböző gabonafélék, csigatészta, kifűjt tojás, fűzfaág.

A foglalkozás témája	Anyag szükséglet	Ideje	Célok	Megfigyelés
Kiscsibe ragasztása (Mellékletek: 11. sz. fotó)	Papír	2017. 03. 16.	Megismertetni a gyerekekkel a papír megmunkálásának folyamatát. Tanítani az olló helyes használatát. Fejleszteni kézügyességüket.	A foglalkozások alatt a gyerekek mindvégig aktívak és figyelmesek voltak. Nagyon ügyesen használták az eszközöket. Mindvégig figyelmesen betartották az utasításaimat.
Mikulás (Mellékletek: 12. sz. fotó)	Textil	2016. 12. 04.	Megismertetni a gyerekekkel a textil megmunkálásának módját. Tanítani az olló helyes használatát. Fejleszteni kézügyességüket. Gyarapítani tudásukat.	A gyerekek számára nem volt meglepő a textil megmunkálása, ugyanis máskor is tevékenykedtek már vele. Nehézséget jelentett az olló helyes használata. A foglalkozás alatt a gyerekek aktívak és figyelmesek voltak.

<p>Edények (Mellékletek: 13. sz. fotó)</p>	<p>Só-liszt gyurma</p>	<p>2017. 02. 15.</p>	<p>Felhívni a gyerekek figyelmét a só-liszt gyurma megmunkálásának szabályaira, továbbá az eszközök helyes használatára. Ismertetni velük a gömbölyítés, szétnyomkodás, benyomás és lapítás technikáját. Fejleszteni kézügyességüket.</p>	<p>A gyerekek a foglalkozás alatt mindvégig aktívak voltak. Kellő képen alkalmazták a gömbölyítés, szétnyomkodás, benyomás és lapítás technikáját. A gyerekek számára nem volt ismeretlen a só- liszt gyurma. Ügyesen használták az eszközöket.</p>
<p>Gesztenye emberkék és állatok (Mellékletek: 14. sz. fotó)</p>	<p>Természete s anyag</p>	<p>2016. 11. 03.</p>	<p>Megismertetni a gyerekeket a természetes anyagokkal. Gyarapítani tudásukat. Fejleszteni finommotorikájukat, fantáziájukat.</p>	<p>A gyerekek számára nem volt meglepő a természetes anyag megmunkálása. Nagyon ügyesen kézműveskedtek a foglalkozás ideje alatt. Helyesen ismerték fel és nevezték meg a felhasznált anyagokat. A foglalkozás alatt a gyerekek mindvégig aktívak és figyelmesek</p>

				voltak.
Nyaklánc a babának (Melléletek: 15. sz. fotó)	Műanyag (szívószál)	2017. 03. 17.	Megismertetni a gyerekekkel a műanyag felhasználhatóságán ak módjait. Tanítani nekik az olló helyes használatát, illetve a fűzés technikáját. Fejleszteni a gyerekek kéz ügyességét.	A foglalkozások alatt a gyerekek mindvégig aktívak voltak. A gyerekek számára nem volt meglepő a műanyag megmunkálása. Nagyon ügyesen használták az eszközöket.

3. sz. táblázat: A csonkapapi óvodában végzett megfigyelés rendje

3.5. A kutatás kiértékelése

Kaszonyi „Aranykulcsocská” óvoda

Novemberi megfigyeléseim alatt, megállapítottam, hogy a 25 gyerek közül, 7 gyereknek, életkorához megfelelően ügyes a kéz alkalmassága, 12 segítséget igényel a foglalkozások alatt, 6 gyerek pedig segítséggel dolgozik. A foglalkozások alatt 12 gyereknek problémát jelentett a papír nyírása, a ragasztó felhelyezése ecsettel, a papírformák helyes elrendezése a lapon, a gyurmavágó és az ecset megfelelő használata. A kiinduló állapothoz képest ez áprilusra egyértelműen fejlődött. 7 gyerek helyett 9 gyerek lett, akik életkorukhoz megfelelően ügyesen, kreatívan, segítség nélkül készítik el a munkákat. 12 helyett 14 gyereknek van

segítségére szüksége. 6 gyerek helyett pedig mindössze 2 gyereknek kell rendszeres segítséget nyújtani.

Somi „Csicsergő” Óvoda

A megfigyelések alapján megállapítottam, hogy a 20 gyerek közül, 9 gyereknek, életkorához megfelelően ügyes a kéz alkalmassága, 8 segítséget igényel a foglalkozások alatt, 3 gyerek pedig segítséggel dolgozik. A foglalkozások alatt 9 gyereknek szintén problémát jelentett a papír nyírása, a ragasztó felhelyezése ecsettel, a papírformák helyes elrendezése a lapon, a gyurmavágó, az ecset megfelelő használata, a természetes anyagok és a textil megmunkálása. A kiinduló állapothoz képest ez áprilisra szintén fejlődött. 9 gyerek helyett 10 gyerek lett, akik életkorukhoz megfelelően ügyesen, kreatívan, segítség nélkül készítik el a munkákat. 8 helyett 9 gyereknek van szüksége segítségre. 3 gyerek helyett pedig mindössze 1 gyereknek kell rendszeres segítséget nyújtani.

Csonkapapi „Napocska” Óvoda

A foglalkozásokba igyekeztem minél több érdekességet és vidámságot belevinni. A foglalkozások előtt rendszeresen felhívtam a gyerekek figyelmét a szabályok betartására, ide értem az olló, a ragasztó és egyéb más kellékek helyes használatát.

A foglalkozások levezetése és egyben megfigyelése alatt, itt is szintén azt tapasztaltam, hogy 20 gyerekből 10 gyereknek problémát jelentett a papír nyírása, a ragasztó felhelyezése ecsettel, a papírformák helyes elrendezése a lapon, a gyurmavágó, az ecset helyes használata, illetve a textil és a természetes anyagok megmunkálása. A novemberi kiinduló állapothoz képest ez áprilisra egyértelműen és láthatóan fejlődött. 7 gyerek helyett 10 gyerek lett, akik életkorukhoz megfelelően ügyesen, kreatívan, segítség nélkül készítik el a munkákat. 9 helyett 8 gyerek igényel segítséget. 4 gyerek helyett pedig mindössze 2 gyereknek kell rendszeres segítséget nyújtani.

A kézműves-, és barkács foglalkozások hatására, a finom-motorika fejlődése abban is megmutatkozik, hogy a gyerekek sokkal ügyesebben fűzik be cipőjüket, gombolják be az ingeiket, nadrágjukat.

A majdnem hat hónap alatt több tevékenységet is végeztem a gyerekekkel. A legtöbb foglalkozáson természetes anyagot használtunk. A foglalkozások anyagait általában a

természetből vett anyagok jelentették, ugyan is ezek az anyagok nem költségesek és könnyen hozzájuk lehet jutni (kavicsok, falevelek, bojtortján, csipkebogyó, kukorica stb.).

Az eredmény összesítése

A gyerekek kez ügyességi állapotát igyekeztem felmérni, ezt a nagycsoporton egyszerű megfigyeléssel vizsgáltam. Megfigyelési időszakom közben az elő és a második hipotézisem beigazolódott. A foglalkozások közben kiderült, hogy a gyerekek ismerik a természetes anyagok javarészét. Jártasságuk van az anyagok felhasználásában. Ezt a foglalkozások alatt igazoltnak láttam. Mind a három óvodában azt tapasztaltam, hogy a gyerekek nagyon jól elsajátították és megtanulták az olló helyes használatát, bátrabban és precízebben nyírnak áprilisra. Ügyesebben és jobban kidolgozva alkotnak só-liszt gyurmából. Az év elején is ügyes gyerekek kreatívabbak, bátrabban az anyag megmunkálása során. Precízebb a ragasztó felhelyezése ecsettel, a papírformák helyes elrendezése a lapon, megfelelő a tájékozódásuk a felületen. Bátrabban kezdenek hozzá egy-egy anyag megmunkálásához. Ismerik a munka folyamatát, tudják és felismerik a munkafázisok egymásutánosságát. Szintén mind a három óvodában tökéletesedett a színek, formák, alakzatok helyes megnevezése. A gyurmavágót is sokkal magabiztosabban, ügyesebben használják. Figyelmük, magatartásuk, beszédkésztségük is jelentősen és láthatóan fejlődött, változott. A kézműves-, és barkács foglalkozások hatására, a finommotorika fejlődése abban is megmutatkozik, hogy a gyerekek sokkal ügyesebben fűzik be cipőjüket, gombolják be az ingeiket, nadrágjukat.

A harmadik hipotézisem sajnos nem igazolódott be. Ezt a szülőkkal, illetve gyerekekkel való beszélgetés módszerével állapítottam meg. Megkérdeztem a szülőket és a gyerekeket, hogy hányan folytatnak otthon kézműves-, és barkács tevékenységet, hányan gyűjtenek természetes anyagokat. Mindössze két szülő válaszolta, azt hogy ők rendszeresen kézműveskednek, gyűjtögetnek, barkácsolnak, illetve alkalmazzák az óvodában tanultakat otthon a gyerekekkel.

A tantervet összehasonlítva az volt a közös mind a három óvodánál, hogy a témakörök évszakok szerint voltak elkülönítve és kialakítva. Az óvónők és személy szerint én is, igyekeztem az adott évszakhoz megfelelően kialakítani, kidolgozni a tervezetet, témaköröket.

Megfigyelésemet nehezítette az, hogy a téli időszakban, pontosabban januárban, egyik óvoda sem üzemelt a hideg időjárás miatt.

Összefoglaló

A népszokások megismertetését fontos már az óvodában elkezdenünk.

Nekünk, óvodapedagógusoknak, arra kell törekednünk, hogy felkeltsük a gyerekek érdeklődését a népi hagyományok és a kézművesség megannyi nagyszerű és változatos területe iránt. Már itt az óvodában el kell kezdenünk a szülőföld, a természet, a munka, a kézművesség és többek között a helyi hagyományok szeretetére való nevelést. Meg kell szeretetni ezt a földet a gyerekekkel, hogy itt éljenek, ápolják nemzeti hagyományainkat, s tudják értékelni azokat a népi tevékenységeket, amelyek oly fontosak magyar népünk számára.

Fontosnak tartom, hogy az óvónő célja az legyen, hogy a gyermekek megismerjék azokat a hagyományokat, népi kismesterségeket, amelyekben nagyszüleik és szüleik nőttek fel.

Munkám során, a néphagyományőrzés mellett kiemelt helyen szerepel a környezeti nevelés, ezen belül a környezet védelmére nevelés és a környezettudatos magatartás formálása, alakítása.

Szakedolgozatom megírásánál az volt a célom, hogy bemutassam, hogyan lehet az óvoda keretein belül megvalósítani és feleleveníteni a hagyományok őrzését, ápolását, továbbá miképpen lehet a gyerekeket a barkácsolás és kézművesség csodálatos világába bevezetni.

Azáltal, hogy kutatásomat három óvodában végeztem, bepillantást nyertem nemcsak a helyi óvodák életébe, hanem többek között abba, hogy miként viszik bele az óvónők a hagyományőrzés fontosságát a kézműves foglalkozásokba. Megtapasztalhattam azt, hogyan nevelik a mai generációt, szokásaink, hagyományaink, anyagi kultúránk fontosságának megőrzésére.

Öröm számomra, hogy a pedagógusok, s ők általuk a gyerekek is újult erővel fordulnak a hagyományok ápolása felé. Így közösen együttműködve elevenítsük fel mindazt a szépet és hasznosat, ami korábban apáról fiúra szállt, és így megőrizzük igazi emberi és népi értékeinket, gyökereinket.

Kutatásom során megvizsgáltam a környezet és a néphagyomány kapcsolatát. Megállapítottam, hogy az ember szorosan kötődik az őt körülvevő környezethez, a gyakorlati tapasztalatokat az ember, a természet adta lehetőségekből meríti.

Személy szerint én úgy gondolom, hogy a következő generációk jövője attól függ, hogy a ránk bízott gyermekek, később felnőttek, milyen szemlélettel illetve értékrenddel rendelkeznek, hogyan viszonyulnak természeti és társadalmi környezetükhöz, a kézművesség fontosságának megőrzéséhez. Ennek megalapozása illetve alakítása, mint már említettem, óvodáskorban megkezdődhet, hiszen a környezet megismerésének vágya a gyermekekben születésüktől jelen van. Az érdekes, változatos és az örök mozgásban lévő természet mindig nyújt valami különleges élményt minden figyelő szemnek, csak észre kell venni.

Nekünk, óvónők számára az feladatunk, hogy ráirányítsa a gyermek figyelmét az őt körülvevő természetre valamint magára a természet adta lehetőségek kihasználására.

A múlt ismerete adhat és ad biztosítást nekünk, hogy bizakodók lehessünk a jövő iránt. A múlt ismerete nélkül nincs jövő.

Bízom benne, hogy munkám, fáradozásom felkelti más óvodapedagógusok érdeklődését is a néphagyományok őrzése, a gazdag anyagi kultúra, a kézművesség elengedhetetlen nevelésére való szemlélet iránt.

Резюме

Під час написання дипломної роботи, я хотіла показати, як можливо в дитсадкових умовах привити любов до народних традицій та звичаїв, зберігати їх та передавати з покоління в покоління.

Під час дослідження дійшла до такого висновку, що людина тісно пов'язана з навколишнім середовищем. Досвід людина набирає з того, що дає їй природа. Все що використовується людиною - дає навколишнє середовище.

Велике задоволення дає те, що через вихователів діти можуть ознайомити, оновити звичаї та традиції свого народу.

На мою думку, щоб майбутнє покоління змогло передати звичаї та традиції свого народу, залежить від нас вихователів; як ми зможемо передати ї та привити любов до звичаїв та традицій, як буде збережено навколишнє середовище нашої рідної землі.

Завдання вихователя щоб діти звернули увагу на природу, на її багатства і те що багато залежить від природи, багато чого з природи використовувалось та буде завжди використовуватись в побуті.

Маю надію, що моя робота зацікавить інших вихователів: як потрібно виховувати та навчати молодше покоління, щодо збереження та оновлення звичаїв та традицій рідного народу.

Felhasznált irodalom

1. Bakkay Tiborné: *Az óvodai ábrázolás és kézimunka módszertana*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1984.
2. Bakonyi Pálné: *Az óvodai nevelés programja*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1973.
3. Balassa Iván – Ortutay Gyula: *Magyar néprajz*. Corvina Kiadó, Békéscsaba, 1979.
4. Báron László – Juhász Antal – Zsáky István: *Rajz és kézimunka*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1978.
5. Bucherna Nándorné – Faust Dezsóné – Zdravec Teréz: *Néphagyományőrzés az óvodában*.
6. Csókos Varga Gyöngyi: *Fonás, vetés, szövés*. Planétás Kiadó, Budapest, 1998.
7. Dömötör Tekla: *Magyar népszokások*. Corvina Kiadó, Budapest, 1972.
8. Fél Edit: *Magyar népi vászonhímzések*. Corvina Kiadó, Budapest, 1976.
9. Gerő Zsuzsa: *Érzelem, fantázia, gondolkodás óvodáskorban*. Flaccus Kiadó, Debrecen, 2015.
10. Kovács György: *A játék elmélete és pedagógiája*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1994.
11. Kálovics Magda: *Ötlettár kézimunkázó kicsiknek, nagyoknak*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1977.
12. Kovács Károly: *Népművészet*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1993.
13. Kós Károly: *Népelet és néphagyomány*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1972.
14. Kósa László – Szemerényi Ágnes: *Apáról fiúra*. Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 1973.
15. Lengyel Lajos (felelős vezető): *Magyar népi díszítőművészet*. Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Budapest, 1954.
16. Méhes Vera: *Az óvónő és az óvodai bábjáték*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1982.
17. Nagy Mari – Vidák István: *Nemezkesztés gyerekekkel*. Házinyomda, Kecskemét, 1998.
18. Nagy Mari – Vidák István: *Szövés, fonás gyerekekkel*. Házinyomda, Kecskemét, 1998.
19. Nagy Mari – Vidák István: *Türkmen nemezkesztés és mai felhasználás*. Magánkiadás, Kecskemét, 2000.

20. Ortutay Gyula: *A nép művészete*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1981.
21. Ortutay Gyula: *Kis magyar néprajz*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1966.
22. Ulmann Erns: *Tavaszi, nyári, őszi, téli*. Corvina Kiadó, Budapest, 1979.